

december 2022 כסלו תשפ"ג editie 80/4

ALEH עלה

UITGAVE VAN IRGOEN OLEI HOLLAND • בטאון ארגון עולי הולנד

חג חנוכה שמח!

Hoe wij omgaan met ons verleden, bepaalt ons doen en laten in het heden. Het kleurt hoe we naar de wereld kijken, het stelt normen voor ons handelen en het draagt waarden over van generatie op generatie.

Zie blz. 17

Koen Schuiling.

burgemeester
van Groningen

LEDEN van de IOH!

Stel ons in staat ons werk voort te zetten en
betaal vóór 1 april 2023 uw contributie

NIS 250,-

Bel ons kantoor voor betaling: 03-5625611
of maak meteen over naar
Irgun Olei Holland-bank 20-branch
494-rek. nr. 237069

Vermeld duidelijk uw naam en woonplaats

OOK LOSSE DONATIES VAN
LEDEN EN NIET-LEDEN ZIJN

ZEER WELKOM

NOG GEEN LID?
DOE ER WAT AAN!
Bel ons: 03-5625611

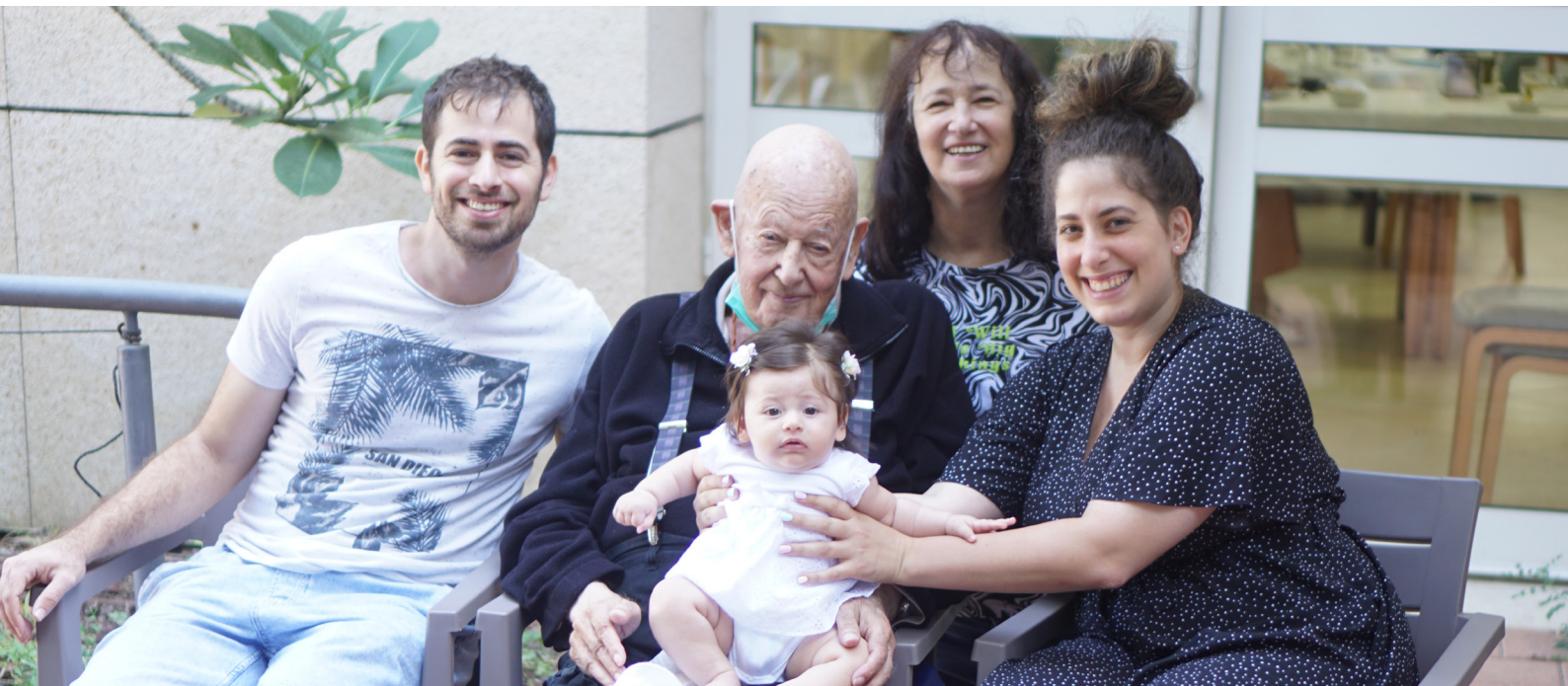
VERZOEK: JOODSE BEVRIJDERS VAN NEDERLAND

Chaim Herzog, Uri Cannah (Flip Cohen), Eli Reens, Bob Levisson, Herman Sajet en andere bekenden, waren soldaten die deelnamen aan de bevrijding van Europa.

In verband met de opening van een nieuw museum, dat zal zijn gewijd aan Joodse bevrijders van Europa zoek ik contact met nabestaanden van de **Joodse bevrijders van Nederland**, al dan niet van Nederlandse oorsprong.

Chaya Brasz

Schrijf mij via alehioh@gmail.com

OVERGROOTOUDERGELUK

Rob Heiden Heimer met achterkleindochter op schoot. Samen met zijn dochter en de gelukkige ouders van het meisje. **Mazal Tov!**

December 2022 כסלו תשפ"ג
Jaargang 80 nummer 4

Oplage: De Aleh wordt digitaal of afgedrukt gelezen in meer dan 1000 huishoudens van leden en belangstellenden en staat tevens op onze website.

Aleh is een uitgave van Irgoen Olei Holland.
Copyright © Irgoen Olei Holland.

REDACTIE

Ya'akov Almor
Bart Berman
Chaya Brasz
Rob Coopman
Eldad Kisch

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Mordechai Avdiel, Tsvi Bar-Rav, Chris Bonfeel, Chawa Dinner, Barend Elburg, Dini Goldschmidt, Rob Heiden Heimer, Ruth de Jong, Channa Kistemaker, David Kroon, Ini Lederer, David de Leeuw, Marion Levkovits-Bamberger, Harry Polak, Hans Schippers, Marcelle Zion.

VORMGEVING

Efrat Sraya

DRUKWERK

Hauser Printing

ADVERTENTIE-ADMINISTRATIE

Kantoor IOH
tel: 03-5625611 fax: 03-5625575
ioholland.office@gmail.com; www.ioh.co.il

REDACTIEADRES Aleh

e-mail: Alehioh@gmail.com
fax: 03-5625575
IOH - t.a.v. redactie Aleh
Oranim 1, 5405201 Givat Shmuel
Bijdragen als e-mail attachment.
Ingezonden stukken in Word formaat (*.doc file).
Foto's als JPG bestand, min. 500 KB.

LIDMAATSCHAP

Het lidmaatschap van de IOH kost in 2023 NIS 275,-.
Tot 1 april betaalt u NIS 250,-.

ABONNEMENTEN

In Nederland € 45,- per jaar.
Buiten het eurogebied \$ 70,- per jaar.

De redactie van Aleh en het hoofdbestuur van Irgoen Olei Holland zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de advertenties. Anonieme bijdragen en brieven worden niet geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de naam op verzoek geheim gehouden. Plaatsing van een ingezonden brief betekent niet dat de redactie zich met de inhoud verenigt. De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden stukken in te korten, te redigeren of niet te publiceren.

Op de voorpagina v.l.n.r. Hubert van Blankenstein (Chaim Even Zohar), Ronny Naftaniel (CJO) en burgemeester Koen Schuiling van Groningen.

4	Van de voorzitter
5	Van de redactietafel
6	Uit kantoor geklapt
7	Personalia
8	Bezoek premier Mark Rutte ▶ Rob Coopman
11	Van de afdelingen:
	Jeruzalem ▶ Netanya/Sharon ▶ Beer Sheva
17	Doorbraak restitutiebeleid in Groningen ▶
	Chaya Brasz
20	Jad Davids
21	Taal: Pinat Ivriet ▶ Chawa Dinner
22	Een steen om doorheen te kijken ▶
	Channa Kistemaker
24	Chanoeka in Djerba als feministisch feest
25	De Joden van Djerba ▶ Hans Schippers
28	Monument Palestina-pioniers Franeker ▶
	Chaya Brasz
32	Rubriek Nederlanderschap ▶ Harry Polak
33	Kort verhaal ▶ David Kroon
34	Gedicht: In strijd met de tijd ▶ Tsvi Bar-Rav
36	Verdeling Maror-gelden Israël
	▶ Barend Elburg
39	Uit de gemeenschap ▶ Marcelle's boterkoek
42	Uit de gemeenschap ▶
	De come back van Ini Lederer
44	Columns
	▶ Barend Elburg: De juiste keus
	▶ Ruth de Jong: Nieuwtjes uit Peki'in
	▶ Eldad Kisch: Zout
	▶ Ya'akov Almor: Onze Taal in Mitzpe Ramon
51	Joods Nederland ▶ Harry Polak

CHANOEKA!

Het lijkt of ik net mijn laatste voorwoord 'Bijna 5783' heb afgeleverd en we vieren alweer Chanoeka. Door onze vlijtige en uitstekende postservice ontvingen de meesten van ons de Aleh ver na Rosj Hasjana, ondanks de zorg van de redactie deze voor Rosj Hasjana te versturen.

Ondertussen hadden wij alweer een verkiezingsronde en hoe de nieuwe regering ook mag uitvallen, laten we hopen dat we van verkiezingen voor een aantal jaren worden verlost. Hoewel ik beloofde, dat we elkaar weer zouden ontmoeten tijdens een familiedag is dat niet doorgegaan, maar de afdelingen Netanya-Sharon en Jeruzalem ontmoetten elkaar wel in het verre zuiden, bijna aan de grens, tijdens een uitstekend door Yvonne Ben Hador georganiseerde tiel.

Het Chanoeka feest brengt ons niet alleen samen om acht avonden een kaarsje extra te ontsteken en ons te bezondigen aan een zalige soefgania (ofwel Israëliëse oliebol), maar we beseffen ook weer de betekenis van dit feest: Het gaat niet alleen om de militaire overwinning door de Maccabiërs, maar om het feit dat in elke periode in de geschiedenis er altijd een Joodse groep is, die het Jodendom de moeite waard vindt om zich voor in te zetten. Toen was dat in de strijd tegen het Hellenisme, maar het geldt van generatie tot generatie en inspireert ons om in de moeilijkste omstandigheden op te staan en ons volk en onze waarden te verdedigen. We leven in een wereld waarin het antisemitisme weer de kop opsteekt,

maar in ons hart zijn wij gelukkig Maccabiërs gebleven. Zo vieren wij ons recht op bestaan en wat Israël voor ons betekent.

Uw Hoofdbestuur is de viering van ons tachtigjarig bestaan aan het voorbereiden, waarbij we ook vijfenzeventig jaar Israël niet vergeten. Wij houden ons aanbevolen voor goede ideeën en mocht u graag willen helpen, laat het ons weten.

Over een maand begint een nieuw contributie-jaar. We besloten die contributie niet te verhogen en als u voor 1 april 2023 betaalt, is dat NIS 250,- daarna NIS 275,-. Uw contributie stelt ons in staat goede activiteiten te organiseren in alle afdelingen en u met raad en daad bij te staan, zoals wij al bijna tachtig jaar doen. Alle nieuwe oliem zijn een jaar gratis lid en leden tot 40 jaar komen in aanmerking voor een gereduceerd tarief van NIS 100. Over niet alle nieuwe oliem krijgen wij vantevoren bericht en die kunnen we zodoende niet verwelkomen. Neem daarom zelf contact met ons op en mocht u familie of vrienden hebben die ons niet kennen, geef hen onze contactgegevens.

Rest mij nog de redactie te bedanken voor het vele werk dat zij verrichten. Verspreid de Aleh onder uw vrienden, maak ze – ook in het buitenland – attent op artikelen in ons blad. Wie een advertentie wil plaatsen, kan contact opnemen met het kantoor. (03-5625611). Ons tijdschrift bereikt meer dan 2000 mailadressen. Het is de moeite waard en geeft onze organisatie de bekendheid die ons toekomt.

Wij wensen allen een gezonde winter, Chanoeka sameach!

Marion Levkovits-Bamberger

Marionvoorzitter@gmail.com

DE VERSCHIJNINGSDATA VAN ALEH IN 2023

Geplande nummers in het jaar 2023	Wanneer is de laatste dag om kopij in te leveren?	Wanneer verschijnt de nieuwe ALEH?
81/1 Pesachnummer	25 januari	25 maart
81/2 Feestnummer	Redactioneel nummer	1 juni
81/3 Rosj Hasjananummer	10 juli	10 september
81/4 Winternummer	15 oktober	1 december

VERSLAGGEVERS

De ALEH heeft geen vaste en ook geen losse verslaggevers, die we zomaar kunnen opbellen met de vraag: "Ga jij daar even naartoe en stuur je ons een verslag?".

Vaste verslaggevers hebben we gelukkig wel voor de afdelingen Jeruzalem, Netanya-Sharon en – in iets mindere mate – Beer Sheva. Voorts komt er vrijwel altijd een vast verslag uit het ouderhuis Beth Juliana in Herzliya. We wachten nog wel op verslaggeving uit Haifa, zowel voor de afdeling als voor Beth Joles. Wie niet schrijft en niet fotografeert wordt niet gezien, terwijl schrijven in ALEH nu juist via onze digitale verspreiding een veel ruimer publiek bereikt dan alleen de eigen kring.

De ALEH wordt ook weleens uitgenodigd voor landelijke evenementen, maar een persbericht of uitnodiging bereikt de redactie niet altijd. Men denkt vaak dat wij altijd alles vanzelf wel horen. Als dat een enkele keer misloopt kunnen we ook geen verslaggever sturen, want dan weten we het niet. In zulke gevallen moeten we het hebben van noodoplossingen of 'kunst en vliegwerk' – alsof we echt aanwezig waren. Bij het bezoek van premier Rutte op 24 oktober pakte dat nu juist heel goed uit. We wisten van niets, maar ons eigen redactielid Rob Coopman kunnen we toch moeilijk een 'noodoplossing' noemen.

Hij behoorde zelf tot de genodigden en deed niet alleen het woord, maar schreef ook een verslag, dat door het IOH-kantoor als Nieuwsbrief naar een publiek van ruim 2000 mailadressen is verstuurd. In licht aangepaste vorm vindt u het nog eens afgedrukt terug in deze ALEH. Dubbel op? Welnee, er zijn nog altijd een paar honderd leden van de IOH die niet lezen van het scherm en liever wachten op de gedrukte versie. Dat is hun voorrecht; alleen betalende leden hebben recht op de gedrukte versie. Heeft u die niet nodig en leest u de ALEH juist wel van het scherm, waarschuw dan even het kantoor (03-5625611), want die gedrukte nummers kosten de IOH veel geld, ook voor de post, die ze vervolgens vrijwel altijd te laat bezorgt. Wie overgaat op uitsluitend digitaal, is dus zeer welkom. Wie dat nog niet doet overigens ook!

Losse verslaggevers voor bijzondere evenementen zijn zelfs meer dan welkom. Je hoeft daarvoor niet bij een afdeling te horen. De redactie heeft het te druk met het redactionele werk om overal naar toe te rennen en wie dat losse werk zo nu en dan voor ons zou willen doen, zien we graag komen. De IOH is echter wel een vrijwilligersclub en evenzo de ALEH, maar onkosten worden vergoed. We zoeken dus iemand die het voor zijn of haar plezier wil doen en zelfs, als het goed bevalt, wil aanmonteren bij de redactie.

Dit winternummer is voor de meesten van ons tevens het Chanoekanummer. Lichtjesfeesten horen nu eenmaal bij de donkere tijden in de winter. Evenals specifiek bij die feesten horende lekkernijen, latkes, soefganiot, olieballen. We hopen dat de bevrijding van ongewenste heersers als in de tijd van de Maccabeeën snel zal komen. Of dat nu in de Oekraïne is of in Iran of elders in de wereld. Na het uitblazen van de laatste lichtjes beginnen we aan een nieuw burgerjaar waarin zowel de staat Israël vijfenzeventig jaar als de Irgoen Olei Holland tachtig jaar zullen bestaan. Wie iets te schrijven heeft over een van die twee onderwerpen is bij deze uitgenodigd. Liefst met illustratiemateriaal. Maar uw bijdrage mag natuurlijk ook gewoon over Pesach gaan! Ons adres blijft:

alehioh@gmail.com

Chag Oeriem sameach en een gelukkig nieuw burgerjaar!

De redactie

UIT KANTOOR GEKLAPT

In het Rosj Hasjana-nummer van de Aleh schreven Jetty Rosner en Baruch Bar-Tel over mijn 25-jarig dienstverband bij de IOH. Als gevolg van hun artikel ontving ik veel lieve woorden per mail en telefonisch. Heel veel dank daarvoor!

Al kort na de Algemene Vergadering, begin augustus, nam Janny Rami de vertegenwoordiging van de afdeling Haifa/Noorden in het Hoofdbestuur over van Ini Lederer. Wij wensen Ini een goede gezondheid toe! Na de feestdagen legde Robert Barzelay zijn kersverse functie in het Hoofdbestuur neer. Een mens kan nu eenmaal niet op twee plaatsen tegelijk zijn. Veel succes met je nieuwe baan, Robert!

De overige Hoofdbestuursleden besloten net voor Rosj Hasjana dat de Familiedag toch moest worden afgezegd. Kennelijk was er nog niet genoeg animo om fysiek bij elkaar te komen. De Cleveringalezing werd gehouden op zondag 28 november. De lezing is per Zoom aangeboden zodat een ieder via eigen pc aanwezig kon zijn.

Volgend jaar zal de IOH een landelijk evenement houden ter ere van de 75e verjaardag van de staat Israël en het 80-jarige bestaan van de IOH. We hopen dat u allen zult deelnemen aan deze bijzondere dag. Meer gegevens hierover kunt u in de eerste Aleh van 2023 lezen en ontvangt u via de afdelingen en IOH-mails.

Het Hoofdbestuur besloot het contributiebedrag ook in 2023 te handhaven. Tot 1 april bedraagt het NIS 250, daarna NIS 275. Betaling kan per bankoverschrijving 20-494-237069 of telefonisch per credit card 03-5625611. De kwitantie van uw betaling sturen we bij voorkeur per email, indien u daarover beschikt.

Heeft u een ander emailadres genomen of ontvangt u geen emails van de IOH, die toch regelmatig worden verzonden, belt u dan alstublieft even met het kantoor (03-5625611).

Een gezonde winter toegewenst en een hartelijke groet!

Chris Bonfeel

Advertieren in Aleh doet verkopen!

Advertentietarieven worden op aanvraag verstrekt door het kantoor van de IOH

פרסם ב"עלה" ותגיע לאלפי קוראים!
לקבלת תעריפי פרסום אנא פנה למשרד ארגון עולי הולנד

Advertise in Aleh and reach many thousands of readers!
For advertising rates please apply to the office of Irgoen Olei Holland

PERSONALIA

OVERLEDEN

Dr. Benjamin van Dam, Haifa

Mw. Shoshannah Dershowitz, Bnei Brak

Dhr. Moshe Ga'aton (Mozes Grootkerk), Omer

Mw. Naomi Katz, Jeruzalem

Mw. Bertie Koren-Levin, Kfar Ma'as

Rav Gershon Lange, Herzliya

Dhr. Chanan Milstein, Ramat Gan

Mw. Hannah Elisheva Pick-Goslar, Jeruzalem

Mw. Amira Pimenthal, Herzliya

Dhr. Benjamin (Benny) Ricardo, Beth Horon

Mw. Mirjam Rotem, Kiboets Shluchot

Dhr. Hanan Shalish, Rehovot

Mw. Elma Stibbe-van Adelsberg, Nordia

Dhr. Jitzhak (Ies) Tropp, Tel Aviv

Mw. Shula Wertheim-Biton, Kiryat Gat

Mw. Anneke Fontijn-Bendiks, Haifa

Dhr. Gershon (Gerrit) Polak, Herzliya/Jeruzalem

יהי זכרם ברוך

DOCOSTORY LTD

Uw verhaal is een
BOEK WAARD

Wij zijn gespecialiseerd in het **documenteren**
en **schrijven** van **biografieën**, **in het Ivrít**,
Nederlands en Engels. Laat uw levensverhaal
vereeuwigen door een professioneel team.

Miriam Dubi Gazan, geschiedschrijver

TEL: 972-9-741 94 71 • FAX: 972-9-746 48 67

MOBIEL: 054-7400068

miriamdubi@bezeqint.net • www.docostory.com

GEBOREN

Achterkleinzoon en

achterkleindochter

voor Chava en Jehuda Dinner

Achterkleinzoon voor Dini

Goldschmidt

Achterkleinzoon voor Hadassah
en Eliahu Philipson

Achterkleinzoon voor Tirza Safra

Kleinzoon voor Betty en Francis
Salamon

Oliem

Familie Jacob en Josee Amouyal

Familie Nachum Aronson

Familie Bobby en Sanna Rootveld

ברוכים הבאים!

Minister-president Rutte bezocht Nederlandse Sjoa-overlevenden in Jeruzalem

Op de fiets door Tel-Aviv

Minister-president Rutte bracht maandag 24 en dinsdag 25 oktober 2022 een bezoek aan Israël en de Palestijnse gebieden. Het bezoek stond in het teken van het onderhouden van de nauwe banden met zowel Israël als de Palestijnse Autoriteit en het belang dat het kabinet hecht aan het Midden-Oosten Vredesproces.

Daar bleef het echter niet bij, de premier had al eerder aangegeven op maandagavond 24 oktober met (oud-) Nederlandse overlevenden van de Sjoa te willen spreken. Dat bericht vanuit Nederland naar de Nederlandse ambassade hier in Israël zette meteen de afdeling VenO (Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen) onder leiding van Wilma Blok, aan het werk. De ambassade verstuurde invitaties door middel van persoonlijke brieven, telefonisch en via e-mail.

Een geschikte locatie moest worden gevonden, liefst op een plek die voor de premier snel bereikbaar was. In Beit Moses te Jeruzalem werd het auditorium gereed gemaakt in Nederlands/Israëliëse stijl met keurig gedekte tafels voorzien van witte tafellakens, waarop de nodige dranken en hapjes.

Van heinde en verre

Heel wat genodigden legden vele kilometers af om de ontmoeting bij te kunnen wonen. Ze kwamen vanuit het

ouderhuis in Haifa (Beth Joles) met het eigen Jolesbusje; uit Herzliya (Beth Juliana), Royal Class opgehaald door de superchique ambassade-bus en vanuit het zuiden met eigen transportmiddelen; taxi, auto of openbaar vervoer.

“Wij ontvangen u graag met een plakje cake en een drankje”, meldde de ambassade in de uitnodiging. Er bleek duidelijk meer dan dat, er was zelfs nostalgisch eigen gebakken boterkoek en niet eens uit een trommeltje. [Over het onderwerp ‘boterkoek’ staat een apart verslag, verzorgd door de bakster zelf, op blz. 39, in deze Aleh].

Iedere gast werd naar zijn/haar tafel verwezen, waarop de Israëlische en Nederlandse vlag stonden; een naamplaatje gaf de plek aan, opdat degenen die hadden aangegeven met de premier te willen spreken, de juiste plaats kregen toegewezen. De premier had de wens te kennen gegeven veel overlevenden te willen aanhoren en dat betekende dat een ieder die dat op prijs stelde, een beperkt aantal minuten kreeg.

Bij aankomst in de zaal ontvingen wij de minister-president enthousiast met applaus. Hij heette alle gasten welkom en ging daarna van tafel naar tafel. Mark Rutte heeft een buitengewoon geheugen, onmiddellijk herkende hij degenen die hij eerder had ontmoet, onder wie Mirjam Bolle, die met haar 105 jaren eerst nog twijfelde of zij wel zou komen, alsmede oud-journalist en verslaggever Eddo Rosenthal. Diverse onderwerpen kwamen aan de orde; toenemend antisemitisme, het eigen oorlogsverleden en het lot van dierbaren. Uw Aleh-verslaggever zat aan tafel vier en mocht als eerste genodigde het woord doen; dat werd geen persoonlijk verhaal, maar een uiterst zakelijk vragen om aandacht van de premier voor twee belangrijke zaken.

Belastingheffing

Allereerst het spraakmakende arrest van de Nederlandse Hoge Raad op 24 december 2021, waarmee korte metten werd gemaakt met het heffen van belasting op fictieve rendementen.

Niet alleen veel spaarders zijn hiervan de dupe geworden, ook de uitkeringsgerechtigden voelen het effect van die regeling; immers zij worden maandelijks gekort op hun uitkering. Op 4 februari van dit jaar is daarover een brief gestuurd aan VWS-staatssecretaris Maarten van Ooijen, met het verzoek om compensatie. Wij citeerden daarbij

de uitspraak van staatssecretaris van Financiën Marnix van Rij: "Iedere aangifte individueel nacijsferen is geen optie".

Wij haakten hierop in met de opmerking dat er alle begrip is voor de onmogelijke opgave alle uitkeringsgerechtigden individueel door te rekenen; dat zou een overmatig grote werkdruk voor de afdeling VenO alsmede op de Pensioen- en Uitkeringsraad geven. In deze situatie zou een algeheel geldende regeling kunnen worden toegepast, zoals dat in Nederland ook over enkele andere onderwerpen is besloten.

"Wij worden er niet jonger op – zo vervolgden wij – doch vertrouwen erop dat u de verantwoordelijke minister en staatssecretaris op deze zaak wijst en er bij hen aandringt haast te maken met ons recht op compensatie."

Dubbel staatsburgerschap

Het tweede onderwerp dat ter tafel kwam gaat veel Nederlanders in het buitenland aan.

Afwijkend van vrijwel alle andere landen ter wereld, staat Nederland nog steeds geen dubbele nationaliteit toe en dat betekent o.a. voor ons hier in Israël het volgende: Als wij aan de landelijke verkiezingen willen deelnemen, hebben wij de Israëlische nationaliteit nodig, maar met het verkrijgen daarvan gaat ons Nederlanderschap automatisch verloren.

Zoom sessie met de kamerleden Ruben Brekelmans (VVD), Sjoerd Sjoerdsma (D66), Jasper van Dijk (SP), Tunahan Kuzu (DENK) en Agnes Mulder (CDA)

Voor het eerste onderwerp, de uitkeringsgerechtigden, bestaat sinds de sluiting van de Stichting AJALAH geen specifieke vereniging meer die onze belangen behartigt, maar voor het tweede onderwerp hebben wij nu de Stichting Nederlanders Buiten Nederland (SNBN). [De contactgegevens van de SNBN staan op de laatste pagina van iedere Aleh: de IOH-Contactpagina].

Op 3 oktober j.l. had er onder leiding van de premier een Zoom-discussie plaatsgevonden met een aantal kamerleden. Het thema was: 'Modernisering Nationaliteitsrecht (dubbele nationaliteit)'. De premier verwacht dat discussies hieromtrent op niet al te lange termijn in de Tweede Kamer kunnen plaatsvinden. Voor meer informatie, raadpleeg:

<https://www.nederlandersbuitennederland.nl/>

Naschrift:

Binnen een maand na de bijeenkomst op 24 oktober ontving Rob Coopman via de ambassade een afschrift van een brief van staatssecretaris M. van Ooijen van het ministerie van VWS.

De tekst is lastig te begrijpen, maar de belangrijkste zinnen uit de conclusie luiden als volgt:

"Bij het verstrekken van uitkeringen op grond van de Wuv wordt het vermogen van de uitkeringsgerechtigde niet aangetast door een (belasting)heffing. Omdat er geen sprake is van een heffing, wordt er via de Wuv

Het belang van Mark Rutte's bezoek aan ons werd onderstreept door aanwezigheid van de NOS (Nederlandse Omroep Stichting). Een reporter vroeg een aantal aanwezigen om een korte samenvatting van hetgeen met de minister-president was besproken; diezelfde avond nog werden de interviews op de Nederlandse tv uitgezonden.

Wij allen hebben dit bezoek als uiterst positief ervaren, de buitengewone inzet en gastvrije ontvangst door het ambassadepersoneel, alsmede een oprecht geïnteresseerde premier, die grote belangstelling toonde en een luisterend oor had naar al degenen die wat te vertellen of te vragen hadden.

Dank aan de minister-president en leden van de ambassade, het was een onvergetelijke ontmoeting.

Rob Coopman

[De foto's zijn door de Nederlandse ambassade ter beschikking gesteld]

geen inbreuk gemaakt op het eigendomsrecht. Om deze reden kan het arrest van de Hoge Raad over de vermogensrendementsheffing niet analoog worden toegepast op de Wuv."

en:

"Omdat er geen sprake is van een schending van het eigendomsrecht, kan er ook geen sprake zijn van compensatie van in het verleden toegepaste kortingen. Als personen het niet eens zijn met de hoogte van een Wuv uitkering, dan kunnen ze daartegen bezwaar maken. Het is echter niet mogelijk om na afloop van de bezwaartermijn compensatie te vragen."

JERUZALEM ► OP STAP EN WEER THUIS

De afdeling Jeruzalem heeft vaste activiteiten, zoals de wekelijkse Tenach-sjoeriem met Chawa Dinner en onze maandelijkse koffiemiddagen in café Piccolino.

Na de feestdagen hadden we samen met afdeling Netanya-Sharon op 24 oktober een tiel gepland, die we plotseling moesten verzetten naar 7 november, omdat die dag minister-president Mark Rutte een bezoek wilde brengen aan Jeruzalem voor een ontmoeting met Sjoa-overlevenden.

Maar 7 november was het dan zo ver. De tiel ging naar Chewel Shalom, dicht bij de grens met de Gaza-strook. Het programma liep van 14.00 tot 20.30. We vertrokken om 11 uur uit Jeruzalem, hadden een gezellige koffiepauze in café Aroma in Kiryat Gat en kwamen mooi op tijd aan bij de eerste bezienswaardigheid: Ugdat Haplada, een monument dat in 1977 was opgericht in Yamit ter herinnering aan de 400 gevallen in dat gebied tijdens de zesdaagse oorlog. Nadat Yamit teruggegeven was, is een replica van het monument in Chewel Shalom herbouwd. Wij kregen een interessante uitleg van een der plaatselijke bewoners. Het hele gebied van Chewel Shalom is ontwikkeld en ingesteld op toerisme.

Julia Ben Har heeft de leiding van deze rondleidingen en vergezelde ons gedurende het hele programma. Nadat ook de bus uit Netanya was gearriveerd gingen wij naar moshav Yated. Daar vertelde de kunstenaar Yaron Bob ons

uitgebreid over zijn kunstwerken die hij maakt van stukken van raketten die in dit gebied helaas geregeld terecht komen. Wij waren zeer onder de indruk van zijn uitvoerige uiteenzetting en hoe zich deze hobby heeft ontwikkeld. Zijn kunstwerken worden over de hele wereld gekocht. De chanoekia, die sinds enkele jaren door de president van de Verenigde Staten in het Witte Huis wordt aangestoken, is door hem gemaakt. Letterlijk zoals in onze bronnen wordt vermeld "Het omsmeden van zwaarden in ploegen", verandert Yaron gevonden gedeeltes van raketten in prachtige kunstwerken zoals chanoekiot, mezoezet, corsages en wat de verbeelding zich voor kan stellen. Wij weten nu precies het verschil tussen een Kassam en een Grad-raket. Yaron ziet dit als een roeping en therapie. Hij geeft ook onderwijs in scholen.

Vervolgens kregen wij een heerlijk melkkostbuffet aangeboden in het nabij gelegen moadon. Tijdens het eten gaven Julia en haar man Shaul Ben Har een virtuoos recital op verschillende muziekinstrumenten. Een buitengewoon genot en wat een charmant en bezielde echtpaar zijn Julia en Shaul! Voor de maaltijd bezochten wij wat tomatenkassen met uitleg over de landbouw in dit gebied.

Ons laatste bezoek was aan museum Yamit, opgericht door de vroegere bewoners ervan. Heel interessant met twee films en een rondleiding. Om half elf waren wij weer thuis. Met dank aan Yvonne Ben Hador, die deze tocht georganiseerd had!

Ondertussen zaten we in Jeruzalem niet stil. Op 23 november was er weer een koffiemiddag met als gastspreker Barend Elburg. En behalve de Cleveringa-lezing op 28 november en de jaarlijkse bazar in Beth Juliana op 6 december hielden we op 20 december onze grote Chanoekabijeenkomst. Over dit alles zult u lezen in het volgende verslag.

Dini Goldschmidt

NETANYA/SHARON ► LEZINGEN EN OP REIS!

Na een interessant bezoek aan onze afdeling door de Nederlandse ambassadeur Hans Docter op 6 september volgde er nog één bijeenkomst op 19 september vlak voor de Hoge Feestdagen. Barend Elburg hield een voordracht over minder bekende kanten van de Nederlandse taal. Weet u waar de uitdrukking 'nieuwsgierig Aagje' vandaan komt? En hoe zit het met Bintje? Afgezien van uitdrukkingen en gezegden ging Barend tevens in op de manier waarop namen van historische figuren in de taal terecht zijn gekomen. Uiteraard was er ook ruimte om wat te vertellen over Rosj Hasjana.

Na de feestdagen was een uitstapje gepland op 24 oktober naar de Shalom regio, dus de zuidelijke streek bij de Gazastrook. Omdat bleek dat premier Rutte in dezelfde periode een bliksembezoek aan Israël zou brengen, vond de toel uiteindelijk plaats op 7 november. Op het programma stonden een bezoek aan het gedenkteken Ugdat Haplada, een kopie van het vroegere monument in Yamit. Daarna volgde een bezoek aan moshav Yated, waar we tomatenkassen bezochten. Heel bijzonder, omdat eerst werd gedacht dat het telen van fruit, groente en bloemen daar niet mogelijk was. In de moshav ontmoetten we ook kunstenaar Yaron Bob. Hij maakt van granaatscherven prachtige werkstukken (die gekocht konden worden), nadat een raket vlakbij zijn huis terechtkwam. Yaron heeft

tal van wereldleiders ontmoet en hen duidelijk gemaakt wat leven voor Israëli's naast de Gazastrook betekent. Vervolgens was er een maaltijd (in moshav Dekel) met muzikale omlijsting door het veelzijdige duo Julia en Shaul Ben Har. Alsof dat niet genoeg was, brachten we ook nog een bezoek aan het museum Yamit. Dat is opgericht door families die in 1982 daarvandaan zijn geëvacueerd.

De toel was vanuit Netanya-Sharon georganiseerd en vond plaats samen met de afdeling Jeruzalem.

Harry Polak

BEER SHEVA ► CONSULAIR BEZOEK AAN HET ZUIDEN

Wij ex-Nederlanders zijn er niet aan gewend dat de ambassade naar ons toe komt om te helpen met allerlei consulaire of V (verzetsdeelnemers) en O (oorlogsgetroffenen) WUV vragen. Daarom waren wij dubbel zo blij met de komst van Wilma Blok (consul en hoofd VenO - WUV), Astrid Rotholz (senior consulaire medewerkster) en Simone Post (dossierbehandelaar VenO - WUV).

Wij zouden alle drie deze dames heel hartelijk willen bedanken voor hun komst en het geven van uitleg en advies aan de (ex)Nederlanders wonend in het zuiden van Israël. Ik weet dat het niet altijd zo gemakkelijk is om naar ons, in het midden van de Negev woestijn, te komen maar aan de andere kant hebben we aan de grote opkomst (41 personen) kunnen zien, hoe belangrijk de mensen het hier vinden dat Wilma en haar medewerksters gekomen zijn. Mensen kwamen uit Eilat, Sapir in de Arava, Azur, Aziz, Omer, Beer Sheva, Beer Ya'acov, en kibboetsiem bij de grens, zoals Yad Mordechai en Mefalsim, evenals uit Kfar Ahim, een moshav (gemeenschappelijk dorp) bij Ashdod, Jeruzalem etcetera om Wilma, Astrid en Simone te ontmoeten. Dit laat zien dat de ambassade en vooral de VenO - WUV veel belangstelling opwekken.

Jongere mensen

Maar niet alleen de WUV, wij zagen dat er ook jongere mensen kwamen, die niets met de WUV te maken hebben en juist zij belden op om te bedanken en te vertellen hoe fijn en interessant ze deze middag gevonden hebben. Oudere mensen lieten ons weten dat ze het zo prettig vonden dat ze een kamer in konden stappen om met de ambassade te spreken,

Luisteren naar Claartje

Luisteren naar Wilma

helemaal alleen en in alle rust, verder zeiden zij ook dat alles zo goed geregeld was en daar hadden de jongeren het helemaal niet over. Ook zou ik graag Marion Levkovits, onze nieuwe voorzitter, willen bedanken voor het deelnemen aan onze bijeenkomst. Als ik me niet vergis, was dit de eerste keer dat een voorzitter van de Irgoen aan een van onze bijeenkomsten deelnam. Verder was men ook blij met de boeken en de lichte lunch, maar meer dan dat, men voelde zich gerespecteerd en dat is een geweldig goed gevoel!

Nadat iedereen vragen had kunnen stellen, gaf Clara van Crefeld haar lezing over haar vrijwilligerswerk bij de 'Ruach HaDromit' in Beer Sheva. Ze sprak over haar activiteiten zoals het behandelen van terminale zieken met o.a. Reiki, psychotherapie en massage. Haar lezing was bijzonder interessant en alleen al de gedachte, dat Claartje 150 kilometer heen en 150 kilometer terug naar huis moet rijden om bij haar cliënten te komen en hen pro deo te behandelen vind ik al fantastisch.

Wij hadden vele vragen en Claartje gaf overal met eindeloos geduld antwoord op. Dus nogmaals, heel hartelijk dank aan allen die deze zo fijne middag opgeluisterd hebben.

Nu op naar de volgende bijeenkomst.

Malka Shamir-de Leeuw

Wat is dat voor een fotograaf?

Onze afdeling, Beer Sheva en het Zuiden, heeft een oude traditie (nu voor de tweede keer) om jaarlijks – zo voor Rosj Hasjana – de leden te gaan opzoeken in hun huis met een klein presentje. Dit is belangrijk, want voor velen is het te moeilijk om naar bijeenkomsten in Beer Sheva te komen. Vol goede moed gingen we op weg. Op onze routekaart: Beer Sheva, Omer, Orot, Kiryat Gat, Even Shmuel, Yad Mordechai, Nachal Oz, Mefalsim, Mishmar Hanegev, Maslul, Urim, Sde Boker, Mitzpe Ramon. Het kostte veel tijd, want er was een hoop bij te praten. We hebben helaas niet alle plaatsen gehaald. Sommigen zeiden dat we het pakje wel aan een ander konden geven. Zo raakten we de pakjes toch sneller kwijt dan Sinterklaas. Als ontvangstbewijs vroegen we foto's. Maar ja, onze fotograaf maakte er een rommeltje van. De stapel foto's raakte door elkaar. Kunt u ons helpen de foto's op blz. 16 de goede volgorde te krijgen?

Malka, David en Saskia

Op de foto's: Ada & Yona, Bertie, Bertrand, David & Saskia, Etti & Ido, Femmie, Guy ,Channa F, Channa K, Channa L, Itzik, Janny, Jehudit, Klara, Leny, Malka & Milton, Miriam H, Miriam R, Moshe ZL, Nehama, Ruthy, Sara H, Shulamit & Baruch, Tirza.

In veel Nederlandse gemeenten wordt momenteel onderzoek gedaan naar pijnlijke kwesties inzake van Joden geroofd onroerend goed. De gemeenten die komen tot een teruggave doen dat naar collectieve Joodse doelen. De Groningse Kamplaan-kwestie is uniek en een belangrijk voorbeeld voor compensatie aan de individuele eigenaar. Het Centraal Joods Overleg (CJO) noemt het zonder meer een doorbraak: “De gemeente Groningen is de eerste gemeente waar naast excuus ook een aanzienlijke schadetoekenning plaatsvindt aan een enkele particulier.” In dit geval heeft de indiener van de claim namens de familie het volledige bedrag van een persoonlijke claim in ontvangst mogen nemen.

DOORBRAAK ZONDER PRECEDENT IN RESTITUTIE GRONINGSE WONING

door Chaya Brasz

In de [Aleh 80-1](#), het Pesachnummer in april 2022, deden we verslag van een huis in Groningen, dat na de oorlog niet is terug gegeven aan de Joodse familie die er eigenaar van was. Uiteindelijk werd het in 1951 wel erkend als wettelijk eigendom van de familie Van Blankenstein-Serphos, maar het gezin van Tobias en Nettie van Blankenstein mocht er van het gemeentelijk Huisvestingsbureau niet gaan wonen. Het huis was in 1941 in opdracht van de Wehrmacht door de gemeente gevorderd en kort na de oorlog hadden Militair Gezag en de gemeente Groningen er een rijksambtenaar in gezet met huurbescherming. In 1952 kreeg burgemeester Jan Tuin deze man zover dat hij verhuisde, echter dat was alleen maar om er zelf in te kunnen trekken. Alle hoop op terugkeer van de Joodse familie naar hun eigen huis vervloog.

De gedesillusioneerde familie van Blankenstein verkocht daarom het huis in bewoonde staat aan de gemeente Groningen, die daarmee een burgemeesterswoning verwierf. Het bedrag dat de gemeente daarvoor betaalde, was laag. Ook in de ogen van de makelaar was het een koopje voor de gemeente. Een jaar later werd een eender buurhuis in onbewoonde staat verkocht voor – omgerekend naar het heden – € 300.000,- meer.

Dat bedrag werd de basis van de claim, die Hubert van Blankenstein in samenwerking met het [Centraal Joods Overleg \(CJO\)](#) in Nederland bij de gemeente Groningen neerlegde. Bovendien had de gemeente nog een achterstand in huurbetalingen tijdens de bezetting, zodat de uiteindelijke claim neerkwam op € 328.000,-.

Hubert van Blankenstein, in onze gemeenschap bekend als Chaim Even Zohar*, was dit oorspronkelijk niet van plan. Toen hij, nu ruim een jaar geleden, met het [Groningse 'Lege Plekken'-onderzoek](#) werd geconfronteerd, waarin de kwestie Kamplaan op de website van de Rijksuniversiteit van Groningen minimaal was weergegeven als een simpele kwestie van huisvestingsregels, wilde hij vooral de waarheid op tafel krijgen zoals die was terug te vinden in de archieven van zijn vader Tobias van Blankenstein

en ook voortbestond in de herinneringen binnen het gezin. Hubert en aanverwante familieleden droegen het verdriet van hun ouders met zich mee als Joods gezin, dat na het verlies van hun familie in de Sjoa zelfs het eigen huis niet voor eigen bewoning terug kreeg. Nettie was daar opgegroeid en er samen met haar moeder uitgezet. Toob van Blankenstein heeft hierover al veertig jaar geleden geschreven, dat de gemeente kennelijk 'beslag had gelegd' op de woning en dat men de Joodse familie daar blijkaar 'niet passend' vond. De weergave van deze geschiedenis in het academische rapport gaat hieraan voorbij en wordt door Hubert van Blankenstein als verdraaing en verfraaiing van de geschiedenis gezien.

De beschrijving van dit alles door Hubert van Blankenstein werd in Groningen door de onderzoekers niet in dank ontvangen, maar met schrik en afweer opgepakt door de direct betrokkenen bij het project. Er was geen ruimte voor de zienswijze en argumenten van Van Blankenstein, die er maanden lang slecht van sliep. Het 'Lege Plekken-rapport' werd er dan ook niet door gewijzigd. Prof. Maarten Duijvendak schreef zelfs tot twee keer toe een stuk om Van Blankensteins visie op dit verhaal te ontkrachten. Samen met Ronny Naftaniel, die dit soort onroerend goed-zaken behandelt vanuit het CJO – Centraal Joodse Overleg –

kwam het dan ook al heel snel tot de berekende financiële claim: "Alleen dan word je serieus genomen."

Van Blankenstein had in Groningen gelukkig ook andere ervaringen. Een gesprek met burgemeester Koen Schuilting gaf hoop. De burgemeester stond buiten het academische onderzoek en ging uit van een moreel standpunt. Hij wilde 'het goede' doen. De gemeente Groningen verwees de kwestie vervolgens naar een commissie van drie vooraanstaande Nederlanders, van wie het advies als 'zwaarwegend' zou gelden voor de gemeente.

Doorbraak

Zo ontstond een ontmoeting van Van Blankenstein en Ronny Naftaniel met mw. Mr. Addie Stehouwer, ombudsman van Den Haag, drs. Henk Pijlman, lid van de Eerste Kamer voor D66 en prof. Max van den Berg, PvdA en voormalig commissaris van de Koningin in de provincie Groningen. Alle drie hadden in Groningen gestudeerd, een gegeven waardoor Van Blankenstein er met enige vrees naar toe ging, maar het gesprek verliep positief. Hun eindrapport was evenzo, wat in de praktijk betekende dat het ook zonder verdere discussie door de Groningse gemeenteraad werd aanvaard. De gemeente Groningen moest excuses aanbieden aan

Groningen, november 2022

Geachte familie Van Blankenstein,

Hoe wij omgaan met ons verleden, bepaalt ons doen en laten in het heden. Het helpt hoe we naar de wereld kijken, het stelt normen voor ons handelen en het draagt waarden over van generatie op generatie.

Steeds vaker realiseren we ons, dat we een onvolledig beeld hebben van het verleden. Dat er stemmen zijn die niet gehoord worden, dat er perspectieven ontbreken. Zodra we ons dat realiseren, hebben we de plicht om ons beeld van het verleden te toetsen. Om, hoe moeilijk en ongemakkelijk ook, te reflecteren op de vraag of er toen rechtvaardig, redelijk en empathisch is gehandeld.

Het verhaal van uw familie is een voorbeeld van een ontbrekend perspectief, van stemmen die niet eerder gehoord werden. Met deskundig historisch onderzoek en onafhankelijk advies hebben we recht willen doen aan deze ommissie. Dat past bij onze wens om in het heden en nu het goede te doen. Een wens gedeeld ook door de overtuiging dat algemene observaties en ethische reflecties pas in het concrete geval gestalte en genoegdoening kunnen krijgen.

We onderschrijven de aanbevelingen van de onafhankelijke commissie, die stelt dat onze rechtsvoorgangers onvoldoende moreel besef hebben getoond in de omgang met uw familie, met name inzake het huis aan Komplaan 8. Zij hebben geen rekening gehouden met de belangen van uw familie, die tengevoerde met de verschrikkingen van de oorlog. Hiervoor bied ik u namens het gemeentebestuur van Groningen excuses aan. De raad van de gemeente Groningen heeft eveneens excuses aangeboden.

Deze excuses verplichten ons ook om ons zelf de vraag te stellen, wat deze spijt betuiging betekent voor het heden en nu. Het moet een spiegel zijn voor ons handelen, waardoor we ons blijven afvragen wat er in onze eigen tijd nodig is om het goede te doen, om compassie en medemenselijkheid te tonen wanneer dat gevraagd wordt, ook als het moeilijk wordt.

Dat is een opdracht voor ons allemaal, elke dag opnieuw.

Hoogachtend,

Koen Schuilting.

de familie van Blankenstein, de financiële claim moest worden gehonoreerd en er moest ruimte komen voor de versie Van Blankenstein in de vorm van een door Hubert van Blankenstein (alias Chaim Even Zohar) te schrijven ego-document. Voorts had de familie zelf al verklaard met het geld een Stichting op te richten, waarmee onder andere studenten die antisemitisme-onderzoek doen, zullen worden ondersteund.

Afronding

Op 30 november jl was Hubert van Blankenstein, samen met familieleden en Ronny Naftaniel van het CJO opnieuw op bezoek bij burgemeester Koen Schuiling voor een afronding in klein gezelschap op het stadhuis. De excuses van de stad Groningen, die burgemeester Schuiling voorlas en aan Van Blankenstein overhandigde, waren door hemzelf in eigen handschrift neergeschreven en ingelijst (de volledige tekst is bij dit artikel weergegeven).

Op zijn beurt had Hubert van Blankenstein een mooie kiddoesjbeker bij zich, die hij namens de familie aan de burgemeester overhandigde. Hubert sprak daarbij over zijn ouders en vertelde dat zijn vader Toob van Blankenstein, toen de familie uit Groningen vertrok, twee mooie Sjabbat-kandelaars had geschonken aan de Joodse gemeente Groningen: "Een kiddoesjbeker hoort daarbij!"

Ronny Naftaniel sprak, mede namens het CJO. Hij prees het Groningse gemeentebestuur dat het oog had voor het onrecht dat aan individuen is aangedaan en niet alleen voor het grotere geheel. Groningen zorgde daarmee voor een absolute doorbraak in het restitutiebeleid.

* Chaim Even Zohar vervulde diverse bestuursfuncties in onze gemeenschap. Hij was penningmeester van de IOH, voorzitter van de Stichting Elah en voorzitter van de Stichting Collectieve Maror-gelden Israel.

De verklaring voorgelezen door burgemeester Koen Schuiling van Groningen:

Geachte familie Van Blankenstein,

Hoe wij omgaan met ons verleden, bepaalt ons doen en laten in het heden. Het kleurt hoe we naar de wereld kijken, het stelt normen voor ons handelen en het draagt waarden over van generatie op generatie.

Steeds vaker realiseren we ons dat we een onvolledig beeld hebben van het verleden. Dat er stemmen zijn die niet gehoord worden, dat er perspectieven ontbreken. Zodra we ons dat realiseren, hebben we de plicht om ons beeld van het verleden te toetsen. Om, hoe moeilijk en ingewikkeld ook, te reflecteren op de vraag of er toen rechtvaardig, redelijk en empathisch is gehandeld.

Het verhaal van uw familie is een voorbeeld van een ontbrekend perspectief, van stemmen die niet eerder gehoord werden. Met deskundig historisch onderzoek en onafhankelijk advies hebben we recht willen doen aan deze omissie. Dat past bij onze wens om in het hier en nu het goede te doen. Een wens gedreven ook door de overtuiging dat algemene observaties en ethische reflecties, pas in het concrete geval gestalte en genoegdoening kunnen krijgen.

We onderschrijven de bevindingen van de onafhankelijke commissie, die stelt dat onze rechtsvoorgangers onvoldoende moreel besef hebben getoond in de omgang met uw familie, met name inzake het huis aan Kamplaan nummer 8. Zij hebben geen rekening gehouden met de belangen van uw familie, die terugkeerde uit de verschrikkingen van de oorlog. Hiervoor bied ik u namens het gemeentebestuur van Groningen excuses aan. De raad van de gemeente Groningen heeft op **16 juli 2022** eveneens excuses aangeboden.

Deze excuses verplichten ons ook om onszelf de vraag te stellen, wat deze spijtbetuiging betekent voor het hier en nu. Het moet een spiegel zijn voor ons handelen, waardoor we ons blijven afvragen wat er in onze eigen tijd nodig is om het goede te doen, om compassie en medemenselijkheid te tonen wanneer dat gevraagd wordt, ook als het moeilijk wordt.

Dat is een opdracht voor ons allemaal, elke dag opnieuw.

Hoogachtend,

Koen Schuiling Burgemeester

Jad Davids יד דוידס
The Joseph Zvi Davids Welfare Fund Ltd.

JAD DAVIDS

Chanukahdagen betekent ook dat de winter nadert.

Reden voor Jad Davids om diegenen, die onze steun maandelijks nodig hebben te helpen met een extra bijdrage, zodat ook zij kunnen genieten van warme, aangename winterdagen.

Denkt u daar even aan, als u דמי חנוכה verdeelt? U weet de giften aan Jad Davids zijn fiscaal aftrekbaar en misschien is Chanukah de juiste gelegenheid ons te steunen, want wonderen gebeuren niet in Jad Davids, wij zijn van uw giften afhankelijk!

Bij voorbaat dank.

Inmiddels is ook de jaarlijkse alg vergadering achter de rug en is ook dat een prettig gevoel voor het bestuur. Veel dank aan de penningmeester en onze boekhoudster, zoals men zegt: zonder hen gaat het niet!

Rest ons u allen heel goede en gezellige Chanoekadagen toe te wensen en een prettige niet te koude maar wel een beetje natte winter.

Blijf gezond!

Bestuur Jad Davids

Voor oorkonden van Jad Davids kunt u zich wenden tot: 054-4333105, Bij geen gehoor graag een bericht achterlaten.

Bankrekening Jad Davids: 215200/95, Bank Leumi Ra'anana, snief 942, graag met vermelding van naam en adres (voor de kwitantie).

UW GELD DIENT EEN GOED DOEL!!!!

Voor speciale gelegenheden

Oorkondes	vanaf 100 NIS
Zilveren	vanaf 500 NIS
Gouden	vanaf 1000 NIS

ELKE WOENSDAGOGHTEND IN BETH JULIANA

Een grote collectie artikelen, zoals sieraden, cadeautjes voor de kleinkinderen enz.
Aantrekkelijke prijzen te kust en te keur.

De opbrengst gaat naar Jad Davids. Vele kleintjes maken één grote..... en u verblijdt de ontvanger.

LICHT

door Chawa Dinner

Toen ik enige dagen geleden mijn ongeveer honderd taalpraatjes – van vijftwintig jaar geleden tot de huidige dag – met genoeg doorbladerde, zag ik dat het onderwerp 'licht' al negentien jaar geleden (juni 2003) was behandeld met de titel: 'Van verlichting tot het licht aan het eind van de tunnel.' Daar is vandaag nog wel iets aan toe te voegen.

Bij het horen van het woord 'licht' en alle synoniemen ervan, vervult ons een aangenaam gevoel: het zijn metaforen voor alles wat voorspoedig, beschaafd, vrolijk en positief is. Hier volgen enige synoniemen en woorden uit het semantische veld van licht= אור

הילה, יפעה, בוהק, זיו, זוהר, נוגה, ברק, זריחה, נצנוץ, נהרה.

hilla, jif'a, bóhak, ziew, zóhar, nóga, barák, zerichá, nitsnoets, nehará.

Daarbij bestaan wel een stuk of dertig uitdrukkingen in het Ivriet die zijn afgeleid van het woord 'Or'. Zoals 'licht en schaduw', 'verschijnt' en 'ogenschijnlijk' in het Nederlands.

אורות וצללים, יוצא לאור, לכאורה

Het tegendeel is natuurlijk de maan, een metonym voor de zon, het grote licht.

המאור הגדול, המאור הקטן

'Naor' נאור is een geestelijk verlicht persoon, en נאורות (ne'oroet) is de Haskala, verlichting als geestelijke stroming.

Zo gebruikt men de synoniemen voor 'Or': רעיון מבריק is een lumineus idee.

En zo is een glanzende keuken na de grote schoonmaak: מטבח מבהיק מניקיון

Glim, glans, schijnen: בוהק

Schitterend, schitter: זוהר, מזהיר

De Hebreeuwse naam voor de maand Sivan (ongeveer parallel aan juni) is Ziew, een maand met het meeste daglicht: זיו.

Licht, en als werkwoord: stralen (Nogé, Naga in de verleden tijd) נוגה

יפע is een verlichte verschijning, verschijnt, ook de naam van de bloem Lisianthus, de stam is יפעה.

Uit het bekende lied van Nathan Alterman: in het dal glinstert de dauw נוצץ הסל ניצנוץ, ניצוץ, נוצץ vonk, glinster.

הנץ החמה is een uitdrukking uit de mondelinge leer voor het moment dat de eerste zonnestraal doorbreekt.

Nehara is stralend (stromend) licht, minhara is oorsponkelijk een lichtopening in een spelonk, nu het gangbare woord voor tunnel.

Oer is eigenlijk 'vuur' maar toch wordt Chanoeka, het lichtenfeest, als Chag Ha-oeriem betiteld.

Het is geen wonder dat er zoveel namen afgeleid zijn van licht en de synoniemen daarvan voor jongens en/of meisjes.

Een paar ideeën: Me'ier en Ya'ier, Li'or, Yif'at, Ori en Oriet, Orli, Ora, Li'ora, Ziv, Ziviet, Nóga, Hilla, Jaheel en Taheel.

EEN STEEN OM DOORHEEN TE KIJKEN

door Channa Kistemaker

In de aanloop naar de Hoge Feestdagen van 5783 kreeg de Joodse begraafplaats Diemen een extra grote onderhoudsbeurt. Daarbij werden ook de percelen gemaaid waarop de in 1958 vanaf Zeeburg overgeplaatste graven liggen. Het dertigtal zerken dat daar – wijd uiteen geplaatst – staat te getuigen van een lang vervlogen leven, wordt in de zomer doorgaans door het hoge gras aan het oog onttrokken. Een goede gelegenheid voor mij om daar foto's te maken voor [Het Stenen Archief](#).

Op een snikhete nazomerdag liep ik over de immense vlakke, waar de massieve blokken 'Belgisch blauw' stonden te dromen, vaak onleesbaar gemaakt door gele en witte korstmossen, die als paardenbloemen en margrietten over de oude Hebreeuwse teksten leken te dansen. Plotseling werd ik getroffen door een heel ander type zerk, geslepen uit zwart graniet. Geen spoor van verwerking of aantasting door lagere levensvormen.

Kunt u zich mijn verbazing voorstellen bij het zien van zo'n puntgave, glanzende matseiwe, met daarop als jaartal 1835? Was hier misschien een paar decennia geleden een rijke nakomeling op het idee gekomen om het gedenkteken op het graf van zijn verste voorouder te vernieuwen? Wie was die "Isaiah Pachter Rabyn te Pittsburgh Pennsylvania" eigenlijk? Op een moment als dit lijkt het alsof zo'n steen een venster wordt, dat opengaat en uitzicht biedt op een andere wereld. Tijd en ruimte worden betrekkelijk en gemakkelijk te bereizen, vooral dankzij de verworvenheden van het internet.

Middenin het zojuist geopende blikveld bevindt zich het rouwende gezin van Samuel Salomon Pagter, die overleed op 29 januari 1835. Toen Matje Abraham Leon hem trouwde op 31 maart 1824, waren zij beiden de dertig reeds gepasseerd. Zij was schoonmaakster en hij kruier. Binnen

tien jaar kregen zij vier zoons: Abraham (1826), Salomon (1829), Jesaias (1831) en Mozes (1834). Een jaar na de geboorte van hun jongste kind overlijdt Samuel en staat Matje er alleen voor. Gegevens over haar levensomstandigheden op dat moment zijn zeer schaars, omdat de burgerlijke stand van

Amsterdam pas in 1851 begint met het aanleggen van periodieke bevolkingsregisters. Uit gegevens over de beide oudste jongens in de militieregisters blijkt dat zij het tot sigarenmaker gebracht hebben, terwijl hun moeder "met negotie" loopt. Zij wonen dan nog thuis, in een kelderwoning ergens in of nabij de Nieuwe Kerkstraat. Van de jongste vind ik vooralsnog geen spoor, maar Jesaias tref ik aan in een soort almanak voor het onderwijs: op 9 april 1850 wordt hij geëxamineerd in Gelderland, waar hij is aangesteld als "Israëlietisch godsdienstig onderwijzer te Eibergen".

omstandigheden hebben de Nederlandse kranten niet gehaald, maar ik stel me voor dat hij persoonlijk de boot naar Amsterdam heeft genomen. In het ruim van het schip reisde een kostbaar granieten grafmonument mee, dat na aankomst helemaal naar de Zeeburgerdijk werd vervoerd. Daar moest er nog een paar honderd meter mee gezeuld worden, over het pad van gele IJssel-klinkertjes, dat er nu nog ligt. (Tractoren en luchtbanden waren er destijds niet!) Eindelijk kwam men aan op de plek waar de houten zerk uit 1835 misschien nog stond. Het gevaarte werd rechtop gezet, voor de ogen van een trotse en dankbare "raby" en

10. Have you any serious physical disability? *no* If so, name it. _____

11. Can you do any of the following: Ride a horse? *no* Handle a team? *no* Drive an automobile? *no*
 Ride a motorcycle? *no* Understand telegraphy? *no* Operate a wireless? *no* Any experience with a steam engine? *no* Any experience with electrical machinery? *no* Handle a boat, power or sail? *no*
 Any experience in simple coastwise navigation? *no* Any experience with High Speed Marine Gasoline Engines? *no* Are you a good swimmer? *no*

Abraham Pagter was al in 1844 te Amsterdam getrouwd met Matje Kool, Salomon en Jesaias treden respectievelijk te Londen (1854) en New York (1858) in het huwelijk. De een met Betsy Gabay en de andere met Henrietta Polano, allebei van Nederlandse komaf. Op 2 juli 1856 komt de hele familie in New York aan. Abraham en Salomon – die zich daar "Soloman" noemt – vestigen zich in New Haven, Connecticut, waar zij het beroep van sigarenmaker uitoefenen. In 1866 worden zij beiden Amerikaans staatsburger. Op de lijst van een volkstelling uit 1870 is te zien dat Matje – hier "Martha" – bij Salomon en Betsy in huis woont.

enkele omstanders, die dit bijzondere moment met hem wilden delen.

En nu staat die zerk dus op de begraafplaats te Diemen. Je kunt er naartoe gaan en er in je verbeelding doorheen kijken naar een tijdperk waarin dappere Hollandse pioniers, waaronder grote aantallen Joden, de oversteek waagden naar de Nieuwe Wereld. Daar leven hun namen voort als De Roy, De Groat, De Brown en Tableporter

Jesaias – voortaan Isaiah, en Pachter ipv Pagter – en Jetta volgen we eerst iets hogerop naar het Noorden, naar Boston, Massachussets. Daar worden de kinderen geboren en oefent hij het ambt van sjocheet uit. Later trekt hij verder naar het Oosten en belandt in Pittsburgh, Pennsylvania. Hij sluit zich daar aan bij de Congregation Rodef Shalom, die sinds 1863 een Reform gemeente is. Daar brengt hij het tot "assistent rabbi". Het is duidelijk dat hij daarmee zijn komaf ruim overstijgt en zijn oorspronkelijke beroepsperspectief ("rebbe-chazzen-sjocheet-brugophaler") op een heel ander niveau brengt. Geen wonder dat hij daar trots op is en dat als het ware aan zijn vader, die eenzaam en alleen achter een houten matseiwie op Zeeburg ligt, wil vertellen. De precieze

Foto afkomstig van LSP at Find-a-Grave

(Tafelkruier). Op digitale plekken als Find-a-Grave en FamilySearch vind je ze in hun verbasterde vorm – en dus vaak met veel moeite – terug, soms met foto's en persoonlijke documenten. Zo kunnen we bijvoorbeeld meekijken over de schouder van ene John Wilkinson, die op 28 februari 1917 tegenover de dan 88-jarige "Soloman" Pagter zit om een inschatting te maken van zijn benutbaarheid in militair opzicht. De oude man antwoordt hem rustig. Hij is nog steeds sigarenmaker van beroep en naar eigen zeggen zo gezond als een vis. Dan volgt een hele opsomming van vaardigheden die hij zou kunnen inzetten om een beslissing te helpen forceren in de Eerste Wereldoorlog. We zien daarin de technische verworvenheden van de mensheid over elkaar heen buitelen en horen de oude man geduldig elke vraag met "No." beantwoorden.

Hij heeft dan nog drie jaar te gaan, voordat hij op de begraafplaats van de Congregation Mishkan Israel bij zijn Betsy aan de aarde wordt toevertrouwd. Boven hun graf verrijst sindsdien al meer dan een eeuw een onverwoestbaar monument, gehouwen uit hetzelfde graniet waarmee de nagedachtenis van zijn vader (en niet te vergeten die van Rev. Isaiah Pachter!) in Amsterdam wordt geëerd. Zichronam livracha.

Chanoeka in Djerba als feministisch feest

Aid al Benat is de Arabische naam voor Rosj Chodesj el Benat, een feest dat Joodse vrouwen in Noord Afrikaanse landen en Griekenland, maar vooral in Tunesië – en dus ook op het eiland Djerba – vieren op de zesde dag van Chanoeka, de eerste dag van de maand Tevet. Het is een feest waarmee de kracht van vrouwen wordt benadrukt, tegenwoordig ook wel modern aangeduid als een feministisch feest. Sterke vrouwen als Esther, Devora en Judith hebben daarbij een voorbeeldfunctie. In Israël bestaan pogingen het weer te gaan vieren. In Djerba vieren Joodse vrouwen het nog steeds.

Vrouwen staan op die dag in het middelpunt, ze krijgen speciale lekkernijen en cadeau's. Tunesische vrouwen krijgen al heel lang (dankzij de Alliance Française) goed onderwijs en hebben allerlei diploma's. Dure cadeau's als juwelen zijn vaak een begin van een bruidschat, het huwelijk wordt bij hun sterke positie niet vergeten. [Red.]

DE JODEN VAN DJERBA

door Hans Schippers

Eind jaren zeventig kreeg de Tunesische fotograaf Jacques Pérez de opdracht om voor wetenschappelijk onderzoek het dagelijks leven en de gebruiken vast te leggen van de Joodse gemeenschap op het eilandje Djerba voor de kust van Tunesië. Hij is met dat onderwerp nauw verbonden via zijn Joodse vader.

Hoogtepunt van zijn beeldverslag is de bedevaart van Lag BaOmer, wanneer enkele duizenden Joden van voornamelijk Tunesische afkomst vooral uit Frankrijk en Israël naar Djerba komen. Een keuze uit Pérez' rapportage is tot 31 december tentoongesteld in het Parijse [Musée d'Art et d'Histoire du Judaïsme](#).

Het eilandje Djerba, dat via een dam met het vasteland is verbonden, heeft een interessante geschiedenis. Het wordt al genoemd in de Griekse mythologie en werd, vanwege zijn strategische ligging, gekoloniseerd door Grieken, Romeinen, Kruisvaarders, Turken en vanaf de negentiende eeuw door Frankrijk. Tunesië, waar Djerba nu bij hoort, is sinds 1956 onafhankelijk. Landbouw en handel domineerden eeuwenlang de economie van het eiland, waarbij Joden de wijnbouw en ambachtelijke nijverheid voor hun rekening namen. Dit veranderde echter toen de Club Méditerranée in de jaren vijftig een vakantiepark op Djerba opende. Later volgden hotels en de daarbij behorende vermaaksindustrie. Tegenwoordig is toerisme een belangrijke bron van inkomsten op het eiland.

Joods symbool

Voor veel Sefardische Joden betekent Djerba echter heel wat meer dan zon, zee en strand. Zij zien het als een symbool van eeuwenlange Joodse aanwezigheid in de Arabische wereld. Middelpunt is de El-Ghriba-synagoge, waarvan volgens de overlevering een eerste versie zou

dateren uit de zesde eeuw voor de gewone jaartelling! De hogepriester van Salomons Tempel en enkele andere priesters zouden toen zijn ontkomen aan de Babylonisch ballingschap door naar Djerba te vluchten. Zij zouden een deur en enkele stenen van de verwoeste eerste tempel hebben meegenomen om te gebruiken voor de bouw van de El-Ghriba. Een andere versie van het verhaal dateert de vlucht van de priesters en de bouw van de synagoge op het jaar 70, bij de verwoesting van de tweede tempel.

Vast staat dat er rond de elfde eeuw een Joodse gemeenschap op Djerba was, waarschijnlijk de oudste van Tunesië. Rond die tijd zal ook de eerste zeer eenvoudige El-Ghriba synagoge zijn gebouwd. De naam betekent in het Arabisch 'de verlatene' en zou verwijzen naar een jonge vrouw die daar alleen woonde en door een vuur om het leven kwam. Toen zij gevonden werd, was ze echter onaangetast. Zij zou daarom een heilige zijn geweest en om haar te eren is op die plek een synagoge gebouwd.

De Joodse gemeenschappen in Noord-Afrika kregen vanaf rond 1500 versterking van door de inquisitie verdreven Spaanse en Portugese Joden. Op Djerba stichtten zij een tweede plaatsje, Hara Kbira (het grote dorp), naast het al bestaande Hara Sghira (het kleine dorp), de woonplaats van de oorspronkelijke Joodse gemeenschap. Tot op de dag van vandaag zouden de bewoners van de twee dorpjes maar zelden met elkaar trouwen.

El-Ghbra synagogue

Jaarlijkse bedevaart in de El-Ghbra synagogue (1979-1980), ©Jacques Pérez

(1979-1980), ©Jacques Pérez

Oorlog en onrust

Rond 1935 was de Joodse gemeenschap op Djerba zo'n vierduizend personen sterk. In heel Tunesië woonden in die tijd ruim honderduizend Joden, 10 á 15% van de bevolking. Tijdens de Tweede Wereldoorlog voerde de collaborerende Vichy-regering discriminerende maatregelen in. De Duitsers bezetten het land in 1942 en dwongen de Tunesische Joden de Davidsster te dragen. Vijfduizend van hen verrichtten dwangarbeid onder zeer slechte omstandigheden. Plannen voor deportaties gingen niet door omdat de geallieerden het land een jaar daarna bevrijdden.

De Tunesische Joden kregen echter geen rust. Israëls onafhankelijkheid leidde tot wrijving met de in hoofdzaak islamitische bevolking. Veel Joden besloten naar Israël te gaan. Meer welgestelden vertrokken meestal naar Frankrijk. De Zesdaagse Oorlog van 1967 en de Jom

Kippoeroorlog van 1973 leidden opnieuw tot spanningen en een nieuwe uittocht. Tegenwoordig wonen nog slechts enkele duizenden Joden in Tunesië, waarvan zo'n negenhonderd op Djerba.

Hun verblijf daar is verre van rustig. In 1985 schoot een Tunesische politiemans bij de El Ghriba drie bedevaartgangers dood. Zeventien jaar later pleegde Al Qaeda een aanslag op de synagoge. Hierbij kwamen eenentwintig mensen, merendeels toeristen, om het leven. De verhouding met de lokale islamitische gemeenschap is echter altijd goed gebleven.

El Gribha

Bedevaarten naar 'heiligdommen', zoals graven van geliefde rabbijnen, zijn in het westerse Jodendom – behalve in chassidische kring – onbekend, maar komen in de Sefardische gemeenschappen van Tunesië en

(1979-1980)
©Jacques Pérez

Soekot (1979-1980)
©Jacques Pérez

(1979-1980)
©Jacques Pérez

Sjachariet, Ochtendgebed
(1979-1980) ©Jacques Pérez

wordt in orthodoxe kring gezien als de schrijver van de Zohar, het bekendste boek van het kabbalisme.

De synagoge was eeuwenlang een eenvoudig gebouw maar is aan het eind van de negentiende eeuw uitgebreid en van binnen voorzien van traditionele Tunesische blauw en wit gedecoreerde tegelwanden. Later volgde een uitbouw van de binnenplaats. Om bezoekers te ontvangen is die voorzien van overdekte galerijen ondersteund door pilaren. Met de komst van het grootschalige toerisme werd de bedevaart ook een attractie voor niet-Joodse bezoekers. De El Gribha-synagoge neemt op folders van bezienswaardigheden op Djerba een prominente plaats in.

Jacques Pérez

De fotoreportage in het Joodse Museum in Parijs dateert van voor die tijd en geeft een redelijk authentiek beeld. Fotograaf Jacques Pérez is de nestor van de Tunesische fotografie. Hij werd in 1932 geboren in Tunis als zoon van een Joodse vader en een kunstzinnige Duitse moeder. Zij leerde hem kijken naar dingen. Op zijn twaalfde kreeg hij een fototoestel en dat was het begin van een carrière die hij eerst combineerde met een baan als leraar. Begin jaren zestig kreeg hij de opdracht om een fotoboek te maken van een arm, maar karakteristiek blauw en wit Tunesisch plaatsje. Het boek werd een succes. Sindsdien werkt hij als beroepsfotograaf.

Pérez heeft inmiddels een grote naam opgebouwd in dat beroep. Hij werkt in de 'humanistische' traditie van onder meer Robert Doisneau en Henri Cartier-Bresson.

"Mensen spreken me aan, hun gezichten intrigeren me. Ik zou graag willen weten hoe ze echt zijn" Pérez, nu 90 jaar oud, reisde veel, maar maakte buiten Tunesië nooit foto's. Dat land is zijn hele wereld. De Joodse gemeenschap van Djerba is daar een onderdeel van.

[Hans Schippers schreef dit artikel oorspronkelijk voor JoodsNu 2-22]

Marokko veel voor. Ook de bedevaart naar de El Gribha was lange tijd een voornamelijk religieuze gebeurtenis om eer te bewijzen aan twee rabbijnen, Meir Baal Hanes en Shimon Bar Yochai. Beiden waren in de tweede eeuw leerlingen van Rabbi Akiva in Jeruzalem. De eerste zou een wonderdoener zijn geweest waartoe vooral vrouwen met een onvervulde kinderwens zich wendden. Rabbi Shimon

MONUMENT VOOR PALESTINA-PIONIERS IN FRANEKER

Elie Asscher

Vierentwintig van de pioniers die korter of langer in Franeker verbleven zijn in de kampen vermoord. Hun namen staan op het monument. Op 3 november was het precies 81 jaar geleden, dat in 1941 de politie het chaloetshuis binnenviel en de laatste aanwezige pioniers naar de gevangenis in Leeuwarden bracht.

Ondanks de kou en de afstand naar Franeker woonden zeker honderdvijftig mensen de onthulling van het monument bij, Joden en vooral niet-Joden, sommigen kwamen van heinde en verre, anderen woonden in de buurt. De burgemeester sprak in het Nederlands, de commissaris van de Koning deed het in het Fries. Bij het monument was een bloemstuk gelegd namens het Werkdorp in de Wieringermeer. Schoolkinderen lazen een voor een de namen voor, die op het monument staan. Een ontroerend gebeuren.

Daar stonden we dan op 3 november 2022 bij de plechtige onthulling van een monument in de Friese plaats Franeker, vlakbij het chaloetshuis, een klein voormalig stationsgebouw, waar tussen 1934 en 1941 negentig Palestina-pioniers in opleiding waren om boer te worden in het toenmalige mandaatgebied Palestina.

Het project 'Kibboets op de Klei' is tot stand gekomen dankzij het terugvinden van enkele zwartwit 8 mm-films, die in de jaren dertig waren gemaakt door Jacob Bramson. Hij was geneesheer in het psychiatrisch ziekenhuis van Franeker en tevens initiatiefnemer en oprichter van de kibboets. Dochter Batya Halperin-Bramson, die zich haar schooltijd in Franeker nog goed herinnert, woont nu in Beth Juliana. Maar het was vooral Bettina Polak, een nichtje van de Bramsons, die actief de juiste contacten legde bij het Fries Film en Audio Archief, dat wordt gecoördineerd door dr. Syds Wiersma, theoloog en dichter. Het onderwerp heeft hem gegrepen en hij werd de spil van dit project. De Leeuwarder leraar en journalist Auke Zeldenrust schreef er een boek over, regisseur Gerard van der Veer en cameraman Gerko Jonker kwamen met Wiersma naar Israël voor ontmoetingen met familie en vooral kinderen van pioniers, die ze op film vastlegden voor een driedelige documentaire, die in de weken na de onthulling van het monument werd uitgezonden via de Omrop Fryslân en NPO2 (zie op blz. 31 onderaan het kadertje met de links naar de uitzendingen).

Heel bijzonder was de aanwezigheid in Franeker van familieleden van de voormalige pioniers, Yael Levrany was er zelfs voor uit Israël gekomen, haar neef Joav Asscher woont in Nederland. Samen kwamen ze hun oom Elie Asscher herdenken, die in Franeker op hachsjarra is geweest en daar een van de dragende krachten op de kibboets was. Nog dichterbij was de familieband bij Hadassa Loopuit, dochter van Johanna Loopuit-Rothschild. Haar moeder

Ter nagedachtenis aan de Joodse bewoners van de kibboets in Franeker die de naziterreur niet hebben overleefd

Jehanna Loopuit-Bathschold	07.04.1911	32 jaar	
Helmut Wain	31.03.1912		
Avram Hasker	07.09.1912		
Erna Fink	07.1914		
Martha Heller			
Bella van Eester			
Zvi van Ester	24.09.1914	23 jaar	Bergen-Belsen
Wahel Ben-Zion	02.01.1917	27 jaar	Auschwitz
Emil Scharf	11.01.1917	27 jaar	Buchenwald
Dwijn David Engelman	16.04.1917	23 jaar	Auschwitz
Alfred Levy	25.12.1917	27 jaar	Auschwitz
Herman Dulzand	24.04.1919	24 jaar	Buchenwald
Wend Meijer	01.10.1919	23 jaar	Auschwitz
Joseph Cohen	24.11.1919	23 jaar	Auschwitz
Erich Joseph Levy	07.12.1919	24 jaar	Auschwitz
Eleazar Asscher	08.04.1920	23 jaar	Kibboets
Ernst Mannes	05.05.1920	23 jaar	Kibboets
Isidor Maltz	24.08.1920	22 jaar	Auschwitz
Abraham Rosenberg	04.09.1920	24 jaar	Bergen-Belsen
Osias Wirschbaud	25.12.1920	21 jaar	Auschwitz
Otto Zeichner	19.02.1921	21 jaar	Auschwitz
Walter Goldschmidt	21.02.1921	21 jaar	Auschwitz
Malyne Brandenriech	20.04.1921		
Lea Babbe Frank	22.03.1921		
Carolina Bramson-Klein	09.04.1920		

staat helemaal bovenaan op het monument omdat de volgorde volgens geboortedatum is ingebeiteld. Een week eerder was Hadassa al in Franeker, samen met haar oudere zuster Chawa Dinner en haar man uit Israël. Syds Wiersma begeleidde hun bezoek. Bettina Polak hield tijdens de plechtigheid in Franeker een indrukwekkende voordracht en wees op de onderaan op het monument staande naam van Carolina Bramson-Klein, zelf geen pionier, maar de echtgenote van Jacob Bramson, die als enige van het gezin Bergen-Belsen niet overleefde.

Tijdens de plechtigheid deden Yael Levrany en Joav Asscher het woord:

“Het is ons een grote eer om deze bijzondere dag met u te mogen meemaken – 3 november is een dag die u hebt gekozen om te gedenken. Op diezelfde dag in 1941, toen de nazi’s de kibboetsjongeren van hun thuis in Franeker naar de gevangenis van Leeuwarden wegvoerden. Jongeren die naar Franeker kwamen om te leren professionele boeren te worden. Wij waarderen uw besluit om onderzoek te doen en de herinnering aan de kibboetsniks te bewaren, in het bijzonder nu, in deze veranderende tijden, terwijl anderen in de wereld hoofdzakelijk alleen maar aan zichzelf denken!

Joav en ik zijn hier vandaag uit naam van onze families, in Nederland en in Israël, om eer te bewijzen aan deze zionistische jongeren, die de droom hadden een Joods leven te kunnen leiden als boeren in Eretz Israël (toen nog mandaatgebied Palestina), in kibboetsiem en in dorpen. Onze oom, Elie Asscher, was een van deze jongeren. Elie, Eleazer werd in Amsterdam geboren op 6 april 1920, als oudste zoon van Louis en Louise Asscher. Het gezin telde vier kinderen – Elie’s broer, Berrie Yissaschar (Joav’s vader) en twee zussen – Fre Frederika en Ro Roosje, mijn moeder.

Elie verliet het gezin toen hij 17 was. Hij kwam naar Franeker om landbouw en veeteelt te leren, zodat hij boer kon worden in Israël. Joav en ik dachten dat de beste manier om de wereld van deze bijzondere jonge mannen en vrouwen en hun wens te gaan leven in Israël te vertellen, het voorlezen zou zijn van een brief die Elie zelf op 11 maart 1940 schreef aan een familievriend, die toen al woonde in een kibboets in Palestina. Hij schreef

Hadassa Loopuit en Syds Wiersma leggen samen een steentje onder het monument, waar haar moeder op staat. De bloemen zijn van het Werkdorp in de Wieringermeer

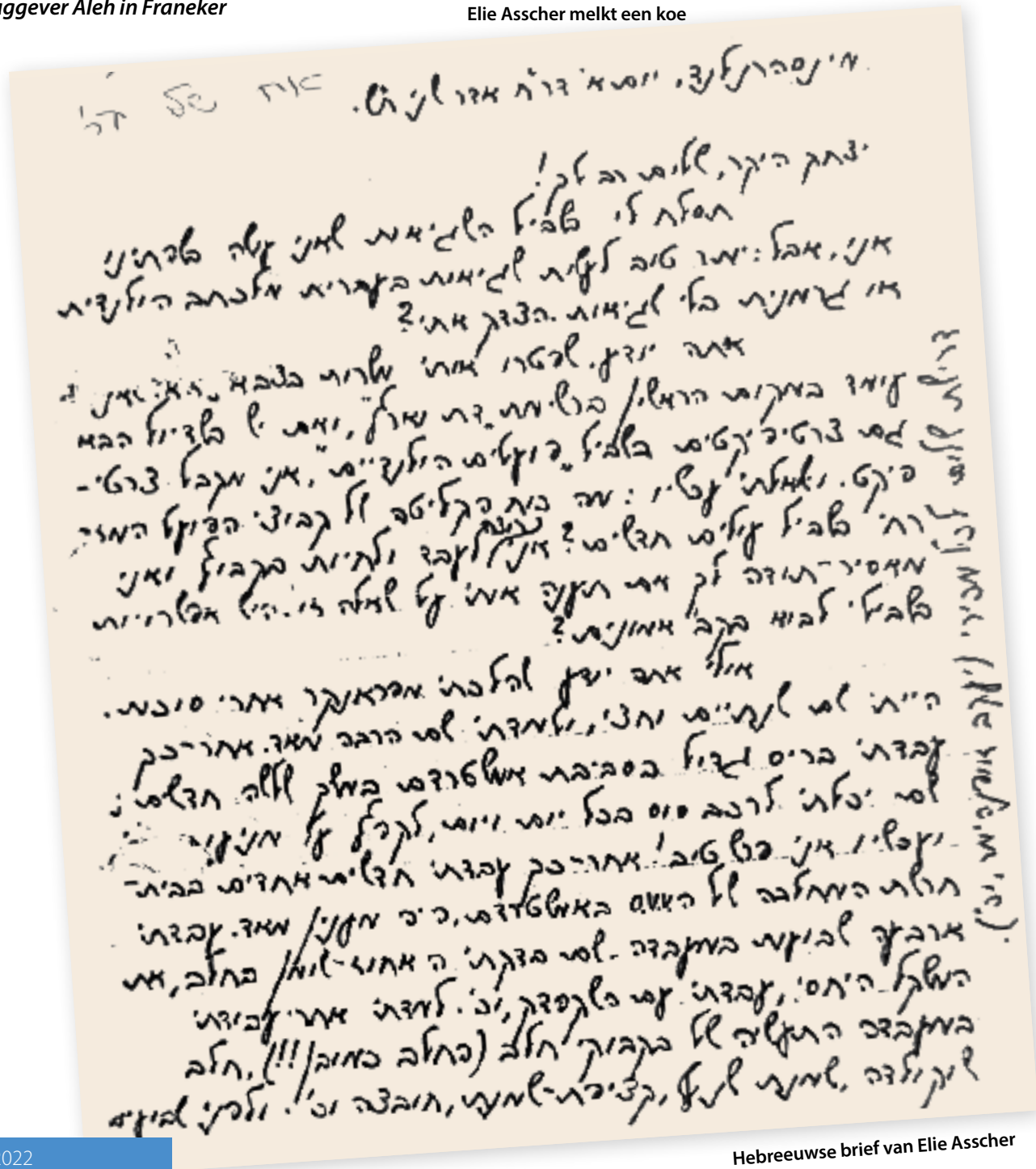
die brief in prachtig Hebreeuws [als illustratie afgebeeld], dat Joav in het Nederlands heeft vertaald. Wij zijn allebei zeer getroffen en dankbaar voor alles wat u heeft gedaan om de kibboetsleden in Franeker te herdenken en we danken u voor het tot levendige herinnering brengen van onze oom, Elie, voor de eerste keer in ons leven, na al die jaren. Dank u!"

De brief staat in dit artikel in oorspronkelijke Hebreeuwse versie afgebeeld. Wie de Nederlandse vertaling wil lezen, kan die vinden op blz. 54 van deze Aleh.

CB – Verslaggever Aleh in Franeker

Elie Asscher melkt een koe

Hebreeuwse brief van Elie Asscher

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or a page from a book. The text is written on aged, yellowed paper and is oriented vertically. The handwriting is dense and somewhat difficult to decipher due to the cursive style and the angle of the page. The text appears to be a personal communication or a historical document.

De documentaire 'Kibboets op de klei' – door Gerard van der Veer (regisseur) en Gerko Jonker (cameraman) – is te bekijken via de volgende links:

https://www.npostart.nl/fryslan-dok/12-11-2022/POW_05160251

https://www.npostart.nl/fryslan-dok/19-11-2022/POW_05160252

https://www.npostart.nl/fryslan-dok/26-11-2022/POW_05160253

Het boek van Auke Zeldenrust – met medewerking van Syds Wiersma – heet: *Kibboets op de klei, een Joodse droom in Franeker* [Boom uitgevers, Amsterdam 2022 | ISBN 9789024451265 | 256 blz., € 24,90]

STEMMEN, NATIONALITEIT EN PENSIOEN

Eindelijk is het na acht jaar lobbyen zover. De Stichting Nederlanders Buiten Nederland (SNBN) heeft het voor elkaar gekregen dat Nederlanders in het buitenland ook kunnen stemmen voor de Eerste Kamer. Zoals bekend wordt de Senaat indirect gekozen via de Provinciale Staten. Stemmen voor de Tweede Kamer kon al. Net als voor het Europese parlement. Om mee te kunnen stemmen voor de Eerste Kamer moet een ieder die dat wil zich opnieuw (!) aanmelden via <https://www.denhaag.nl/nl/bestuur-en-organisatie/verkiezingen/nieuwe-verkiezing-kiescollege-niet-ingezetenen-voor-de-eerste-kamer.htm>. Als u dat op tijd doet, kunt u meestemmen voor de Provinciale Statenverkiezingen op 15 maart 2023.

Het lobbywerk van de SNBN voor het mogen bezitten van een dubbele nationaliteit gaat onverminderd door. Het gaat om alleenstaande Nederlanders en Nederlanders die een Nederlandse partner hebben. Met een partner van een andere nationaliteit gehuwde Nederlanders mogen al lang twee nationaliteiten hebben, net als kinderen uit zulke gemengde huwelijken.

Voorts is het belangrijk om te weten dat degenen die een Nederlands bedrijfspensioen hebben of pensioen genieten van een sectorpensioenfonds met een ander pensioenstelsel te maken krijgen. Tenminste als de Tweede en Eerste Kamer binnenkort akkoord gaan met de Wet Toekomst Pensioenen. Er is momenteel veel discussie over de overgang naar een nieuw pensioenstelsel.

Harry Polak

WACHT NOG EVEN, IK HEB WAT VOOR JE...

door David Kroon

Zomaar een dag als vele andere. Een rinkelende telefoon verstoort het beeld van alledaagsheid totaal niet. Aan de lijn krijg ik mijn moeder vanuit Haifa, zoals wel vaker. Ze klinkt vandaag iets opgewondener dan anders. In de Aleh leest ze een artikel over ene Hans Mogendorff en dat deze man tussen september 1942 en juni 1943 ondergedoken heeft gezeten in Soest, in “het huis van Dirk Kroon”. Zou dit wellicht over mijn vader kunnen gaan? Ik heb eerlijk gezegd geen flauw idee, maar het zou zeer wel kunnen. Tijdens de oorlog vonden bij hem thuis immers de nodige Joden een veilig onderkomen.¹

Wil ik met deze meneer Mogendorff contact opnemen, vraagt mijn moeder. Uiteraard wil ik dat. Echter, we praten hier over 2006 en het internet is nog niet zo dat ik iemands telefoonnummer snel kan achterhalen. En helemaal niet als iemand in Beer Sheva woont en ik in Spijkenisse. Uiteindelijk lukt het me Hans Mogendorff te bereiken. Ik leg hem uit wat mijn moeder heeft gelezen in de Aleh en dat ik de zoon ben van Dirk Kroon uit Soest. Zijn

reactie is behoorlijk gereserveerd en waakzaam. Wel logisch als opeens een vreemde aan de lijn hangt met een sterk persoonlijk verhaal. Een verhaal dat hij bovendien niet gelooft. Dirk Kroon had immers geen kinderen, was niet getrouwd en daarnaast was hij een ‘gezworen vrijgezel’. Einde verhaal.

Het gesprek levert dus helemaal niets op. Als ik vervolgens voor mezelf de zaken een beetje chronologisch op papier zet, snap ik hem wel. Hans en zijn vrouw Sophie zaten bij mijn vader ondergedoken tot juni 1943. Korte tijd later kwamen er andere onderduikers, waarvan eentje later mijn moeder zou worden, toen nog 18 jaar jong. Kortom, in de tijd dat Hans ondergedoken zat, was er inderdaad geen kind aanwezig of op komst en mijn moeder heeft hij nooit gekend. Hij kende eigenlijk alleen de ‘gezworen vrijgezel’. Het laatste wat hij weet is dat mijn vader op 7 januari 1945 is gefusilleerd, als represaille voor een omgebrachte Duitser. Van het feit dat ik bijna drie weken later ben geboren is hij duidelijk niet op de hoogte.

Niet veel later bel ik Hans opnieuw en ik leg hem de situatie uit. Dit keer gelooft hij me wel en een zeer prettig gesprek volgt. Dusdanig prettig, dat mijn broer en ik later in 2006 bij hem thuis in Beer Sheva rond de tafel zitten. Daar vertelt hij uitgebreid over de onderduiktijd bij mijn vader en ook het verhaal van de overval op het bevolkingsregister van Soest, waarin mijn vader en Hans een belangrijke rol spelen. Een maand na deze overval verlaten Hans en zijn vrouw het onderduikadres, met bestemming Spanje. Daar arriveren ze, na verraad nog voor de grens met België. Na de oorlog vertrekken ze naar Beer Sheva, waar Hans stadsingenieur wordt.

1 Dirk Kroon was verzetsstrijder en heeft meer dan honderd Joden gered.

We vragen Hans of hij het goed vindt dat we zijn getuigenis opmaken, met als doel mijn vader de erkenning te geven die hij verdient: de eretitel van Rechtvaardige onder de Volkeren. Hans wil daar maar al te graag aan meewerken, want de twee zijn in die korte tijd meer dan goede vrienden geworden. Het doet hem nog steeds pijn dat mijn vader is gefusilleerd door de Duitsers, drie weken voor mijn geboorte. Ik herken die pijn helaas maar al te goed.

In maart 2007 komt het bericht dat de commissie het verzoek heeft gehonoreerd. Daarna gaat het heel snel: als we een beetje vaart maken kunnen we later dat jaar aanwezig zijn bij een speciale ceremonie in Yad Vashem. Andere opties voor een ceremonie zijn de ambassade in Den Haag, dan wel de sjoel in Rotterdam. Op zich prima locaties, maar niets kan tippen aan Jeruzalem. Bovendien wonen daar heel mijn familie en de nodige vrienden. De keuze voor Israëls hoofdstad is dus makkelijk gemaakt.

Een en ander gaat vervolgens nog sneller. Nog geen drie maanden later, op 6 juni 2007, ontvang ik de onderscheiding postuum voor mijn vader. Omringd door al mijn familie en vrienden èn Hans Mogendorff, zonder wiens getuigenis dit alles niet had kunnen gebeuren. Het is een dag die een blijvende, diepe indruk maakt. Mijn moeder, toen al ziek, hoort alles met een tevreden glimlach aan. Het feit dat zij binnen een jaar overlijdt maakt dit alles nog waardevoller dan het al is.

Een klein jaar later zie ik Hans weer. Dit keer in Leiden om zijn boek 'Van Zonsondergang tot de Dageraad' aan te bieden, met daarin een hoofdstuk over mijn vader. Mijn vrouw Anat en ik ontmoeten hem die dag op zijn hotelkamer in Leiden. Daar geeft hij ons het genoemde boek. We praten vervolgens nog even na over de ceremonie in Jeruzalem. Als we op het punt staan te vertrekken staat Hans op: "Wacht nog even. Ik heb wat voor je..."

In zijn hand zie ik een ronde broche. De logica hiervan ontgaat me op dat moment. "Hier, deze is voor jou", zegt hij terwijl hij de broche geeft. "Dank je wel." Meer weet ik even niet te zeggen. Het is best een mooie broche met de Davidster en zo te zien een inscriptie, maar ik weet even niet wat ik er mee moet. "Deze heb ik voor je meegenomen uit mijn huis in Israël. Dit is een broche die jouw vader in 1943 voor mij heeft gemaakt, voordat we voorgoed en voor eeuwig afscheid namen."

In strijd met de tijd

*Maccabeeën besloten te strijden
In welhaast legendarische tijden
Daar valt veel van te leren
Voor wie straks regeren
Om zich van hun ik te bevrijden*

*Twee of drie met een duister verleden
Teruggekeerd op hun eerdere schreden
Die ze willen verhelen
Gaan lakens uitdelen
En moeten topfuncties bekleden*

*Waarnaar gaan we in 't nieuwe jaar toe?
Zei Wim Kan, maar de vraag is nu hoe
Men kritiek kan verduren
Of weer het bezuren:
Zo'n goochemelaar wordt nooit moe!*

Chanoeka sameach,

Tsvi Bar-Rav

Hij kijkt me aan. Ik kijk hem aan. Totaal sprakeloos kijk ik naar de broche, die in een klap een totaal andere lading heeft gekregen. Hij wijst op de broche naar de initialen H.M. (Hans Mogendorff) en het Joodse jaartal 5703 (1943).

Ik voel dat ik me met de situatie geen raad weet. Hier sta ik in 2008, in een bescheiden hotelkamer in Leiden, met een broche, zoekend naar woorden. Eén besef dringt echter razendsnel door: deze broche is de enige echte fysieke herinnering aan mijn vader. Dat ik Hans enorm dankbaar ben spreekt voor zich. Hoewel het woord 'dankbaar' hier veel te vlak klinkt. Ik hoop dat hij mijn dankbaarheid voelt. Nog steeds behoorlijk verdoofd door de broche van mijn vader in mijn hand nemen we afscheid.

Een afscheid voorgoed en voor eeuwig. We zullen geen contact meer hebben. Later hoor ik dat hij in 2012 is overleden, onder de naam die hij sedert 1950 droeg: Nathan Magen.

In de periode daarna schieten wel met enige regelmaat nog vragen door mijn hoofd. Waarom kwam hij pas in Leiden met de broche? Tijdens al onze gesprekken kwam de broche nooit en te nimmer ter sprake. Ook mijn moeder wist er niet van. Eigenlijk, denk ik, is het daardoor een broche zonder verhaal.

Dan besef ik dat dat natuurlijk helemaal niet zo is. Deze broche vertelt alles over mijn vader, over Hans Mogendorff, over vriendschap en vertrouwen, over mijn moeder, over de ceremonie en over mij. Het verhaal van de broche is eigenlijk het verhaal dat ik hierboven heb verteld.

Met dank aan Mordechai Avdiel (Mark Schellekens), broer van David Kroon.

FASTEST CAR RENTAL SERVICE ON DUTCH AIRPORTS

- Easy pick-up and return
- No nonsense
- Unlimited mileage
- 100% all inclusive

www.bbcarrental.com

door Barend Elburg
(bestuurslid-secretaris
van SCMI 2003-2007)

VERDELING COLLECTIEVE MAROR- GELDEN IN ISRAEL 2003-2020

Het doel van dit artikel is om in een samenvattende tabel te laten zien welk totaalbedrag in de jaren 2003 - 2020 in Israel is verdeeld als Collectieve Maror-gelden voor collectieve doelen en aan welke organisaties. Dit is geen historisch overzicht of verslag maar een korte inleiding voor degenen die niet op de hoogte zijn van het onderwerp of het zich niet meer herinneren. De tekst over het begin en de overeenkomsten in Nederland, is grotendeels, met dank, ontleend aan de inleiding op de website van de Stichting Collectieve Maror-gelden Nederland.

Medio jaren negentig van de vorige eeuw verscheen de kwestie van de Joodse oorlogstegoeden internationaal op de agenda. Vragen over geroofd goud en geroofd Joods bezit, over slapende bankrekeningen en over verzekeringspolissen leidden tot onderzoeken in diverse Europese landen. In Nederland werden, mede op aandringen van de Joodse gemeenschap, door de overheid vijf commissies in het leven geroepen om te onderzoeken wat er in de oorlog met de eigendommen van de Joodse bevolking was gebeurd en hoe na de oorlog het rechtsherstel was verlopen. Deze diepgaande onderzoeken, aangevuld met gegevens uit door de Joodse gemeenschap zelf geïnitieerd onderzoek, maakten duidelijk dat het rechtsherstel in de naoorlogse jaren gebrekkig was geweest en dat Joodse gelden door financiële instellingen waren achtergehouden.

Als gevolg van uitvoerige besprekingen kwam het in de jaren 1999-2000 tot een aantal overeenkomsten tussen enerzijds het Centraal Joods Overleg (CJO, de koepel van Joodse organisaties in Nederland ter behartiging van de belangen van de Nederlands-Joodse gemeenschap), zijn Adviescollege Restitutie en Verdeling, en de Stichting Platform Israel (SPI, de koepel van organisaties van ex-Nederlanders in Israel) en anderzijds de overheid, verzekeraars, banken en effectenbeurs. De volgende bedragen werden gerestitueerd: van de Nederlandse overheid € 159 miljoen en van de verzekeraars, banken en effectenbeurs € 165.5 miljoen, totaal € 324.5 miljoen. Voor beheer en bestemming van deze gelden werden

stichtingen opgericht: Stichting Maror-gelden Overheid (SMO, later SAMO met de toevoeging van het woord afwikkeling) en Stichting Individuele Maror-gelden. Samen met de restitutie stelde Nederlandse overheid een budget beschikbaar voor uitvoeringskosten.

Daarnaast stelde de Nederlandse overheid € 22.5 miljoen beschikbaar voor Humanitaire hulp aan Joodse doelen in Oost-Europa.

[N.B. dit fonds is nog steeds actief en hield de afgelopen maanden in Joods Nederland een inzamelingsactie voor Joodse doelen in de Ukraine met de belofte voor iedere ingezamelde € een € uit het fonds toe te voegen].

Ook waren er stichtingen voor individuele claims op banktegoeden, effecten en verzekeringspolissen.

Drs. Joop Sanders, toen secretaris van het CJO, bedacht de naam voor deze gelden: MAROR-gelden - afkorting van Morele Aansprakelijkheid ROof en Rechtsherstel.

In breed overleg, en met soms felle discussies, werd binnen de Joodse gemeenschap in het jaar 2000 de bestemming van de gerestitueerde Joodse tegoeden als volgt vastgesteld. Minimaal tachtig procent zou voor individuele uitkeringen beschikbaar zijn en de rest zou naar collectieve voorzieningen gaan. Daar is de hand aan gehouden en de werkelijke verdeling is (afgerond) inderdaad op ca. 80/20 uitgekomen. Volgens afspraken tussen CJO en SPI werd van de collectieve gelden 74 procent bestemd voor Nederland en 26 procent voor Israel.

Individuele uitkering:

Van de ca. 140.000 Joden die in Nederland in 1940 woonden is het grootste deel in de vernietigingskampen vermoord. Omdat er van velen geen naaste nabestaanden zijn, werd besloten dat de individuele uitkering een gelijk bedrag zou zijn voor iedere overlevende die op 8 mei 1945 in leven was (een portie = € 6353). Was die persoon inmiddels overleden dan werd de portie verdeeld over de erfgenamen. In totaal zijn ruim 26.000 volledige porties betaald aan overlevenden of hun nabestaanden in Nederland, Israël, USA, Australië e.a. landen voor een totaalbedrag van € 282.2 miljoen.

Voor collectieve doelen:

De eerste twee subsidierondes voor de collectieve voorzieningen in Nederland en in Israël zijn in de jaren 2003 en 2004 – met overheidsgeld – verzorgd door Stichting Maror-gelden Overheid onder toezicht van de overheid. Dit op verzoek van de toenmalige Nederlandse minister van financiën om eerst de overheidsgelden te gebruiken en daarmee de overheidscontrole zo kort mogelijk te houden. Sinds 2005 ligt de verantwoordelijkheid voor beheer en uitkeringen ten behoeve van organisaties bij de private stichtingen: Stichting Collectieve Maror-gelden Nederland (COM) en Stichting Collectieve Maror-gelden Israël (SCMI).

Verder gaat deze inleiding alleen over de verdeling in Israël.

Behalve COM (is nog actief) en SCMI (was actief tot 2020) bestonden alle stichtingen voor Maror-gelden kortere tijd en bestemden zij bij opheffing het eindsaldo, zoals in hun statuten was bepaald, voor collectieve doelen volgens Nederland (COM 74%) en Israël (SCMI 26%).

Voor een verantwoord beheer en verdelen waren er uiteraard statuten en reglementen en ook een beleidsplan dat iedere paar jaar werd bijgewerkt voor de komende jaren.

Van iedere organisatie werd voor iedere uitkering rapportage over de uitvoering in woord en cijfers geëist. Zonder deugdelijke rapporten geen vervolgaanvragen.

Het bestuur van de SCMI bestond uit één vertegenwoordiger en één plaatsvervanger per organisatie binnen de gemeenschap van ex-Nederlanders in Israël, aangevuld met een aantal onafhankelijke personen. Een vertegenwoordiger en een plv. om te zorgen dat bij iedere

vergadering en stemming niet een krappe meerderheid, maar tenminste 2/3 van het totale bestuur aanwezig zou zijn. Zo zat iedere organisatie in onze gemeenschap mee aan tafel bij beheer en verdeling van de Maror-gelden voor Collectieve doelen in Israël. Het aantal jaren dat een persoon zitting kon hebben in het bestuur van SCMI werd statutair beperkt. Uiteraard ging de vertegenwoordiger van een organisatie de zaal uit voor het in stemming brengen van de aanvraag van zijn/haar organisatie.

Ook was in de statuten bepaald dat besluiten over uitkeringen door het bestuur genomen moesten worden en niet konden worden gedelegeerd naar een Dagelijks Bestuur. Er waren uiteraard geregeld meningsverschillen en discussies op het gebied van beheer en toekenning, maar tenslotte werden de bestuursbesluiten, conform de statuten, met meerderheid van stemmen genomen.

In de beginjaren waren er twee aanvraagrondes per jaar en later één per jaar, in totaal 20.

In de eerste aanvraagronde werden de schriftelijk ingediende aanvragen door het bestuur besproken en in stemming gebracht, zonder dat de aanvragende organisatie gehoord was. Dat werd als een gemis gevoeld, reden waarom er in alle verdere rondes, na schriftelijk indienen, hoorzittingen waren waarin de aanvragende organisatie nog iets kon uitleggen en vragen van bestuursleden kon beantwoorden. Daarna verlieten de vertegenwoordigers met hun eigen afgevaardigde de zaal en werd de aanvraag verder in het bestuur besproken.

Ook is vermeldenswaardig dat in de eerste jaren iedere organisatie kon aanvragen voor een project waar ex-Nederlanders in Israël zouden (mee)profiteren.

Zo kwamen er uiteraard aanvragen van de ons allen bekende organisaties in onze gemeenschap maar ook b.v. voor de restauratie van een sjoel waar een deel van de vaste sjoelbezoekers ex-Nederlanders waren of voor de verbouwing van een dagverblijf voor bejaarden ergens in het land waar ook ex-Nederlanders kwamen. Het bestuur werd vaak geconfronteerd met een omgekeerde Piramide: 20% ex Nederlanders maar vragen om dekking van 80% van de geraamde kosten. Het bestuur bepaalde de deelname in de kosten van het project zó dat de werkelijke verhouding ongeveer aangehouden werd.

Toen het beginkapitaal al aardig geslonken was, werd vanaf een zekere ronde het aanvragen beperkt tot de organisaties binnen de gemeenschap van ex-Nederlanders in Israel.

De stichting SCMI kreeg een beginkapitaal van ca. € 16.5 miljoen dat in gedeelten werd betaald. De sterk gedaalde koers van de € t.o.v. de NIS samen met terughoudendheid in Nederland om voorschotten te verstrekken en veranderingen in de rentestand hebben grote invloed gehad op het in NIS beschikbare bedrag voor uitkeringen. Het totaal voor uitkeringen beschikbare bedrag was opgebouwd uit: Beginkapitaal – uitkeringen per ronde + 26% van de eindsaldi van eerder opgeheven stichtingen + opbrengsten van beleggingen en de invloed van de koers van €.

De formele registratie van de SCMI was ingewikkeld.

De Nederlandse banken, verzekeraars en effectenbeurs eisten indertijd dat de stichtingen voor door hen betaalde Maror-gelden in Nederland gevestigd zouden zijn en zo

onder Nederlands recht zouden vallen. De SCMI was daarom een in Nederland geregistreerde stichting. De SCMI is in Nederland per 07-05-2020 ontbonden.

De SCMI is in Israel bij de רשם החברות geregistreerd als een "buitenlandse organisatie" en is, volgens een online controle vóór het inzenden van dit artikel, nog niet ontbonden. Misschien wacht men nog op bepaalde bestedingsrapporten?

In het begin van dit artikel stelde ik dat dit geen historisch overzicht of verslag is, maar een korte inleiding. Om die reden ga ik hier niet verder dan signaleren dat de SCMI in Israel al twee jaar niet meer actief is en het laatste bestuur zijn zaakjes nog niet heeft afgerond en de formele opheffing bij de רשם החברות nog niet heeft afgemaakt.

In 18 jaar (2003-2020) is aan organisaties in Israel in 20 verdeelrondes uit de Maror-gelden voor collectieve doelen bijna NIS 100 miljoen uitgekeerd.

In het kader van dit artikel volgen nu de cijfers die ontleend zijn aan de ronde-verslagen zoals die (voor iedereen toegankelijk) gepubliceerd werden op de website van de SCMI, zonder verder commentaar mijnerzijds.

	Naam organisatie	%	Bedragen in NIS
1	NINlemz	24.58%	24,539,154
2	Elah	20.88%	20,843,154
3	IOH – Irgoen Olei Holland	13.23%	13,206,154
4	Jad Davids	8.62%	8,604,154
5	Beth Joles	7.42%	7,408,154
6	Beth Juliana	6.33%	6,323,154
7	Stipendium Fonds	4.39%	4,380,000
8	Center Research Dutch Jewry	3.63%	3,626,904
9	Yad Vashem	2.41%	2,407,000
10	Stichting Platform Israel (SPI)	2.22%	2,213,000
11	Lochamei Hagetaot	1.18%	1,182,000
12	Ajalah	0.59%	590,000

In totaal aan 44 organisaties 100 % NIS 99,826,328

Dit artikel voor Aleh is door mij, mét de totale tabel, in het Nederlands en Ivriet toegestuurd aan de besturen van de organisaties in onze gemeenschap die op dit moment (nog) bestaan.

Dit artikel in het Ivriet en/of de totale tabel zijn voor iedereen beschikbaar en kunnen per email aangevraagd worden bij yselburg@gmail.com

MARCELLE'S BOTERKOEK: DE VREUGDE VAN HET LEVEN

Opgetekend door de bakster zelf

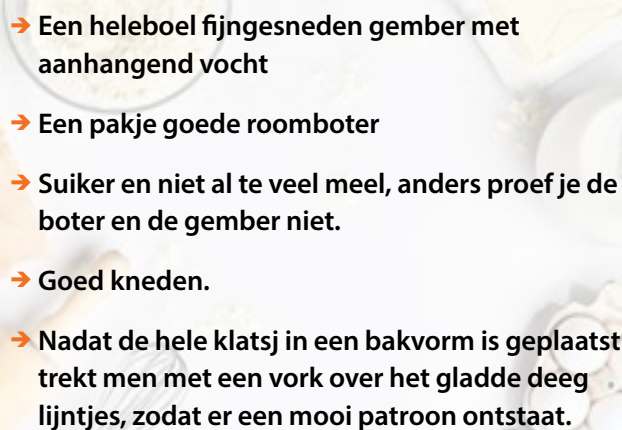
Wat maakt boterkoek tot één van de meest geliefde Joods-Nederlandse lekkernijen? Deze calorierijke brok boter kan in principe concurreren met kippensoep en viskoekjes voor de eerste plaats in typisch Joodse gerechten op de Nederlandse tafel, alhoewel die kippensoep en viskoekjes natuurlijk inhoudelijk aan voedingswaarde winnen. Maar iedereen kan je vertellen dat boterkoek een enorm grote voedingswaarde voor de nesjomme heeft.

In een artikel in de 'Benjamin' (blad van JMW, Nederland) schreef Sasja Martel, directeur van het Joods Hospice Immanuel, dat zowel kippensoep als boterkoek bijdragen tot een thuisgevoel voor de zieke bewoners. Het Kindermuseum van het Joods Historisch Museum gaf in 2013 een klein boekje uit met foto's en verhalen van de bekende Amsterdams-Joodse fotograaf Philip Mechanicus. In 'Mijn moeders boterkoek' vertelt hij dat het gezin waarin hij rond 1925 opgroeide geen oven bezat, maar dat zijn moeder toch haar eigen boterkoek wilde maken. Bakker Theeboom – vlakbij over de brug op de hoek van de Jodenbreestraat – bracht uitkomst. Moeder Mechanicus leende een rechthoekige bakvorm en met haar zelf geknede deeg, bedekt met een brandschone theedoek, stapte ze 's morgens de gracht af. 's Middags haalde ze haar lekkernij op. Philip denkt dat zijn moeder voor deze bak-service zo'n vijftig cent betaalde.

Sinds 2002 ontmoet ik – als maatschappelijk werkster van Elah – wekelijks een groep hoogbejaarde ex-Nederlanders in het ouderhuis Bet Bart in Jeruzalem. Het samenzijn en de gezelligheid vormen vaak een brandpunt in hun wekelijkse sleur. We delen vreugdes en tsores, zingen samen, vieren de Joodse feestdagen en persoonlijke verjaardagen. Iedere oudere wordt gezien en gehoord. Om de feestvreugde te verhogen maak ik boterkoek voor deze groep. De smaak van thuis bij de koffie. Alles gaat op of wordt mee naar huis genomen "voor later" of "alvast voor Sjabbes".

Boterkoek staat tegenwoordig op het internet onder “bekende Nederlandse lekkernijen”, zoals poffertjes, speculaas, appelbeignets en appeltaart. Al deze recepten geven zo ongeveer hetzelfde aan (evenredige proporties boter, suiker en meel). Maar de echte Joodse boterkoek komt als enige aanzetten met gember “met aanhangend vocht”, een toevoeging, die ik als kind niet begreep, maar later in mijn leven gelukkig heb opgelost.

Een echte boterkoek wordt thuis gebakken en de allereerste activiteit waar dat bakken van een boterkoek mee begint zijn de gevleugelde woorden MEN NEME.

-
- Een heleboel fijngesneden gember met aanhangend vocht
  - Een pakje goede roomboter
  - Suiker en niet al te veel meel, anders proef je de boter en de gember niet.
  - Goed kneden.
  - Nadat de hele klatsj in een bakvorm is geplaatst trekt men met een vork over het gladde deeg lijntjes, zodat er een mooi patroon ontstaat.

Dit recept komt uit de keuken van tante Hannie Mendels uit Groenlo. Het staat hierbij. Die tante Hannie was natuurlijk niet mijn echte tante; iedereen had wel wat ooms en tantes die als familie aanvoelden, maar in de familiestamboom niet bestonden. Waarom wint het recept van tante Hannie het van alle andere baksels ooit door mij geprobeerd? Een behoorlijk evenredige verhouding tussen boter, suiker en meel. Alhoewel ikzelf op de suiker inkrimp, want de gember met dat aanhangende vocht zorgt ook voor zoetheid. Eigenlijk gaat dat dwars in tegen het advies van Saartje Vos in haar ‘Oorspronkelijk Israëlietisch kookboek’ uit 1893:

“Ofschoon zuinigheid in ‘t algemeen een zeer goede hoedanigheid is, is ze in de keuken niet altijd op haar plaats. Men denke niet, dat men voor het een of ander gerecht wel wat minder dan de opgegeven hoeveelheid nemen kan, dan zou men zichzelf bedriegen, het wordt of niet zoo smakelijk, of niet zoo voedzaam als het wezen kan.”

Saartje Vos is de ongekroonde koningin van de Nederlands Joodse keuken. Meyer Sluysen (1901-1973) wijdde een stukje aan Saartje en haar jongere zuster Roosje Vos in ‘Er groeit gras in de Weesperstraat’, (1962):

“In de Weesperstraat werden lang geleden twee meisjes geboren: Saartje en Roosje Vos. Twee gewone jiddische meisjes, maar ze deden een worp naar de onsterfelijkheid, omdat ze alle twee een overvloed van moederlijke gevoelens bezaten, die ze kwijt moesten, hoe dan ook, want kinderen hadden ze niet.”

Roosje (1860-1932) was naaister en trok zich de zorg voor de armen aan. Ze werd actief als socialiste en vakbondsleidster, was zelfs lid in de Provinciale Staten van Groningen. Saartje schreef het weelderigste kookboek dat ooit, beduimeld en vol vette vlekken in iedere Joodse keuken lag. Haar naam is vereeuwigd in honderden recepten en één zegswijze – het commando “Men neme”. In die twee woorden leeft Saartje voort. Toen ze in 1917 overleed liet ze haar vermogen na aan het Nederlands Israëlietisch Ziekenhuis.

In mijn zoektocht naar verhalen kwam ik een website tegen: www.sjeintjeboterkoek.nl. Ik kreeg een Alkmaarse boutique met die naam op mijn scherm vol met “rariteiten, eigenwijze draagbaarheid en functioneel aparte hebbedingen”. Eigenaresse Esther Davidson komt uit een Joods milieu en haar oma bakte boterkoek. “Mijn vader noemde me altijd zo, en toen ik mijn business begon was dat de naam die ik direct koos. Mijn winkel is een plek waar ik me veilig en omarmd voel, ik heb mijn vader dus iedere dag om me heen.” Juist gekozen, want boterkoek brengt een gevoel van knusheid en veiligheid met zich mee. Andere soorten gebak doen dat niet zo per se, alhoewel appeltaart geen slechte tweede plaats inneemt.

Er zijn typisch Nederlands Joodse gerechten bekend voor bepaalde feestdagen, zoals gremseliesj, kiesjliesj of tong, maar er is geen speciale Jom tov verbonden aan boterkoek. Het komt natuurlijk op Sjabbes op tafel, maar ook doordeweeks met een “bakkie troost”. Tijdens de recente coronacrisis hebben we bij Elah creatief op allerlei manieren gewerkt om contact te houden met onze cliënten. In Jeruzalem richtten we het “Boterkoek Regiment” op: Ouderen die noodgedwongen thuis zaten, cliënten die niet hun wekelijkse therapeutische gesprekken konden houden kregen van vrijwilligers versierde pakjes thuisbezorgd met echte boterkoek.

Een greep uit hun reacties:

Boterkoek is thuis, is veilig.

Boterkoek wordt in het Engels beschreven als toppunt van “comfort food”. En dat is het ook echt.

Boterkoek... ach daar denk ik bij dat mijn hele familie om me heen zit.

Boterkoek..... een moment voor mezelf. Ik maak een kop koffie en ga er echt van zitten genieten.

Boterkoek... dat bewaar ik voor Sjabbes, als injectie tegen eenzaamheid.

Boterkoek is niet aan te prijzen voor uw cardio en cholesterol, maar het doet juist veel goed voor uw

emotionele en sociale gezondheid. Zelfs premier Mark Rutte en zijn entourage hebben er tijdens hun recente bezoek in Jeruzalem met veel gusto van genoten.

Dus: eet smakelijk, maar met mate. Moge het u wel bekomen.

Marcelle Zion

(Groepleidster ouderen, Elah Jeruzalem)

Het recept van tante Hannie.

MEN NEME:

- 200 gram roomboter op kamertemperatuur.
- 250 gram witte meel
- 120 gram suiker. Ik gebruik meestal 100 gram, niet aan Saartje Vos verklappen!
- Heel goed kneden. Vingers aflikken is aanbevolen!
- Fijngesneden gember en aanhangend vocht door het deeg kneden. Hou een klein beetje vocht achter om over de boterkoek te smeren voordat die in de oven gaat. Als er meer vocht nodig is, kan gembervocht worden aangelengd met warm water.
- Verschillende recepten voegen een snufje zout, gepelde amandelen of kokos toe.
- Er bestaan speciale bakblikken in Nederland met een soort schuiver die het deeg los maakt aan de onderkant nadat de boterkoek gebakken is. Echt ouderwets handig. Anders een gewoon rond of vierkant bakblik gebruiken van ongeveer 25 cm diameter.
- Plaats het geheel op bakpapier. Ik gebruik geen extra boter om de bakpan in te smeren. Niet aan Saartje Vos verklappen.
- Sommige recepten zeggen eigeel te gebruiken over het geheel om de boterkoek te laten glimmen, sommigen gebruiken een scheutje melk, anderen een paar druppels water. Ik gebruik gembervocht.
- Mijn tante Reina uit Ruurlo (ook geen echte tante) sprinkelde een beetje suiker over het deeg. Die suiker carameliseerde en dat werd samen extra lekker.
- Natuurlijk met een vork lijntjes maken.
- In een voorverwarmde oven ongeveer 20-25 minuten op 180 graden bakken. Opletten dat het even bakt.
- Zodra het is afgekoeld in stukjes snijden (punten of vierkantjes) en in de ijskast zetten. Het kan ook goed bewaard worden in de vriezer.

DE COME BACK VAN INI LEDERER

Ini met hond in 1987

*Op 7 augustus, einde Sjabbat
Hebben jullie het laatst een verslag van me gehad
Zoals jullie zeker wel hebt vermoed
Ging het me toen al verre van goed
Van dag tot dag werd ik meer zwak
En was tenslotte echt een wrak
Kon nauwelijks op mijn benen staan
Laat staan met eigen hond uitgaan
Ik was en ben heel eigengereid
Tot geen enkel ziekenhuis bereid
Maar toch moest er een oplossing komen
En tenslotte werd het besluit genomen
Me naar Beth Joles te laten gaan
Alzo gezegd, alzo gedaan
Het was vermoedelijk een heel gedoe
Herinner me niets van het wat en hoe
De meeste mensen dachten
Dat een spoedige dood me wachtte
Ook mij leek al mijn eind gekomen
Heb van mijn naasten afscheid genomen
Maar zoals jullie ziet
Het was mijn einde nog niet
Want verrassend snel
Begon mijn herstel
En vlugger dan mogelijk scheen
Had Beth Joles me weer op de been*

*Ik weet niet wat ze allemaal hebben gedaan
Dankzij de staf is het razendsnel gegaan
Het lijkt haast wel een wonder
Ze zijn echt heel bijzonder
En ik bedoel echt allemaal, dat zijn er veel
Van de arts tot aan het keukenpersoneel
Ik weet niet of iemand van hen dit zal lezen
Behulpzamer dan zo kan niemand wezen
En al vereist het soms het nodige geduld
Langzaamaan worden mijn diverse wensen vervuld
Sinds donderdag heb ik een normaal bed
Waar niets het zelfstandig opstaan meer belet
Ik maak het raam zelf dicht of open
En kan alleen naar de badkamer lopen
Helaas heb ik nog geen 'horloge' gekregen
Waarmee ik me vrij overal mag bewegen
Het heeft blijkbaar een soort apparaat*

*Waardoor je bereikbaar bent, waar je ook gaat
Ook werd ik geholpen door goede vrienden
Betere zou ik echt niet kunnen vinden
Mijn kinderen zijn om niet te geloven
Gaan iedere verwachting te boven
Dankzij de hulp van hen allemaal
Ben ik weer bijna terug naar normaal
Tot slot iets wat ik nog niet heb verteld
En tot het einde uitgesteld
Mijn lieve Sally leeft niet meer
Kijkt uit de hondenhemel op ons neer
Van de twaalf die ik in mijn leven heb gehad
Was ze verreweg de grootste schat
Blijf me allemaal gezond
Wenst als steeds Ini, zonder hond.*

Ini Lederer

Ini met hond in 1922

De juiste keus!
 Vooral bij de laatste verkiezingen was het motto bij de oproep om te komen stemmen: תבחרו שלא תחרטו ga stemmen, zodat je later niet spijt hebt (dat je je keuze niet kenbaar hebt gemaakt). Ik wil het hebben over een keuze maken.

In het leven van ieder mens zijn er momenten van keuzes maken zoals naar die of die school, die of die beroepsopleiding, levenspartner, belegging, baan, auto, een huurwoning of kopen, thuisblijven of naar een ouderhuis om maar eens een paar belangrijke te noemen. In dit verband wil ik een lans breken voor het ouderhuis en niet alleen omdat wij zelf drie en een half jaar geleden de stap naar – in ons geval – Beth Juliana maakten.

Iedereen hoopt gezond te blijven tot zijn/haar laatste snik. In de praktijk van het leven is dat niet voor iedereen weggelegd en niemand weet wat er morgen, over een jaar of later gaat gebeuren. Het is wel zaak om daar tijdig over na te denken en kennis op te doen van de mogelijkheden. Struisvogels komen soms voor rare verrassingen te staan.

Onder ouderen zijn er die beslist thuis willen blijven en de maatschappij heeft daar, bij ziekte of erger, voorzieningen voor van thuishulp via Bituach Leumi voor een aantal uren per dag tot het inhuren van een Filipini(t). Daarbij komt dan een zware last op de schouders van de naaste familie (man/vrouw, kinderen) om hiaten op te vullen. Kinderen hebben hun eigen leven en

wonen soms ver weg. Voor alleenstaanden is dat een nog veel nijpender probleem. Daarbij komt het aantal uren per dag dat je alleen bent en daar kan lang niet iedereen tegen.

Het alternatief is tijdig naar een ouderhuis te gaan. Vooropgesteld: in de bestaande en geplande huizen is niet voldoende plaats voor alle ouderen. Gezien de reclamecampagnes van allerlei huizen in de media (waaronder ook Beth Juliana) is er momenteel – wel of niet als nasleep van de coronaperiode – kennelijk leegstand en voldoende aanbod om uit te kunnen kiezen.

Het is niet goedkoop, maar biedt veel voordelen die moeilijk in geld zijn uit te drukken. Geborgen en toch onafhankelijk, met medische en andere verzorging in huis, sociale contacten met medebewoners – programma's van allerlei aard waaraan je kunt deelnemen, maaltijden als je op enig moment niet meer zelf wilt of kunt koken enzovoort. Maar niets moet.

In het totale pakket is volgens mij het volgende aspect het belangrijkste: als het onverhoopte moment komt van een of andere ziekte of plotselinge verandering, dan is een druk op de noodknop voldoende om meteen alle hulp en

steun en verzorging te krijgen die er dan nodig is, inclusief tijdelijke of permanente opname in de – interne (!) – verzorgings- of verpleegafdeling.

De kosten van dat laatste zijn hoog, maar daar zijn verzekeringen voor, die tijdig zijn aangegaan bij Koepat Choliem en tevens aanvullende verzekeringen bij een verzekeringsmaatschappij. Te veel en te gecompliceerd voor een kort artikel, dat bedoeld is om de schijnwerper te richten op de noodzaak om tijdig een weloverwogen besluit te nemen en niet door de veranderde situatie overvallen te worden.

Het woordje tijdig is hierboven bewust benadrukt en daarmee bedoel ik het volgende: Voor wie thuis woont en in die situatie raakt, moet dan in een noodsituatie hulp gezocht worden, een procedure die dagen en weken zal duren. Ook thuishulp is niet goedkoop en de aspecten van aanvullende hulp van naaste familie en de toenemende eenzaamheid gaan steeds zwaarder wegen.

Voor WUV-gerechtigden komt daar een belangrijke aspect bij: de WUV kent regels voor het wel of niet goedkeuren van opname in een ouderhuis i.v.m. de huidige situatie en causale verbanden met uit de Sjoa overgehouden lichamelijke en/of geestelijke gevolgen. Is iemand in principe goedgekeurd voor opname in een ouderhuis als zelfstandige oudere dan wordt aan de hand van de financiële situatie vastgesteld hoeveel de WUV zal betalen (tussen de 0 en 100%). Komt daarna het onverhoopte moment dat opname in een verpleegafdeling nodig is, dan wordt opnieuw gerekend en dekt de WUV ook dat duurdere verblijf. Goedkeuring voor vergoeding voor opname in een verpleegafdeling voor iemand die

van thuis rechtstreeks naar zo'n afdeling moet, is hoge uitzondering! Voor wie niet over ruime eigen middelen beschikt, is dit allemaal van groot belang.

Ik wil de lezers daarom aansporen om zich goed te oriënteren over de plussen en minnen van het thuis blijven tegenover het gaan naar een ouderhuis. Zelf heb ik altijd tegen de eenzaamheid opgezien en het te vaak om mij heen zien gebeuren dat die belastend en meer en meer deprimerend werkte. Mijn vrouw aarzelde, maar ook zij is achteraf blij dat ze hier is, in Beth Juliana. Ons leven is erdoor verrijkt en we hopen gezond te blijven. Er is veel te doen in een ouderhuis en wie daartoe in staat is kan bijdragen aan de programma's, meewerken aan de bibliotheek en de sjoeldiensten om maar iets te noemen, maar je hoort niet bij de (betaalde) staf dus niets is verplicht. Zelfs als je al tientallen jaren in Israël woont is ook het Nederlandse aspect een belangrijk onderdeel van de afwegingen. Beth Juliana is tweetalig; je komt er mensen van vroeger tegen en dat geeft een zekere band en gezelligheid.

Er zijn goede ouderhuizen – waaronder Beth Juliana – die drie afdelingen kennen: zelfstandig wonen, verzorging en verpleging. Als het lopen moeilijker wordt, heeft een compact huis met alles onder één dak voordelen boven een complex van een aantal gebouwen, hoe mooi die grasvelden en zitjes ook zijn.

Voor dat'iem is het belangrijk om de mate van datioet van het huis te onderzoeken. Is het, zoals Beth Juliana, koosjer met een erkende "hechsjer", is er een sjoel met geregelde diensten in huis, wordt de Sjabbat in acht genomen of is er op vrijdagavond 'gewoon' programma zoals in allerlei andere huizen?

In de IOH-Contactpagina – de vaste, laatste pagina van de Aleh vindt u contactgegevens van Beth Juliana, Beth Joles en de afdeling VenO-WUV in de Nederlandse ambassade in Ramat Gan.

Vooral bij die laatste is het zaak tijdig te informeren, want de aanvraagprocedure duurt daar maanden.

Kortom: oudere lezer, oriënteer u tijdig en maak tijdig een voor u juiste keus.

Veel succes!

Barend Elburg

Nieuwtjes uit Peki'in

Boeken zal je in Peki'in/El Buke'a – buiten de school en de plaatselijke bibliotheek – weinig tegenkomen in huizen van Druzen. Een uitzondering hierop is het huis van Yussef Su'ed, een 85-jarige nog krasse Druze, vader van Rasup, de plaatselijk bibliothecaris.

Yussef is een opvallende verschijning, niet in de laatste plaats door zijn lange haren, die hij heeft samengebonden op zijn voorhoofd en tot een knotje gedraaid. Een afwijkende haardracht voor Druzen. Hij is leraar geweest op de plaatselijke middelbare school en leek me de persoon die wel meer over de geschiedenis van het dorp zou kunnen vertellen.

Ik daal via de stegen af naar zijn huis. Buiten staat iemand de afgevallen pekaannoten bij elkaar te vegen. Onder de boom staat een hoogbejaarde Subaru-stationcar, bij elkaar gehouden door plakband. Via groezelige trappetjes en gangetjes kom ik bij de voordeur die, zoals gebruikelijk hier, openstaat. Ik roep "Ahalan", waarop meteen een jonge gesluisde vrouw te voorschijn komt. Ameneha, de veertig jaar jongere echtgenote van Yussef. Ze had me al zien aankomen. Achter haar zie ik in de woonkamer op een divan Yussef zitten. Hij heeft een wat ouderwets linnen pak aan. De wanden van de kamer zijn bedekt met boeken, oud en verstoofd, afgewisseld door grote vergeelde portretten van overleden familieleden. Het is er uitgesproken rommelig, zo heel anders dan de steriele, welhaast op een apotheek lijkende kamers van de jongere generatie.

Yussef heeft vandaag een netje over zijn knotje gespannen. Hij is afstandelijk en geeft mij formeel een hand. Zijn Hebreeuws is vlekkeloos. Ineens rent er iemand schichtig door de kamer, een vrouw die iets mompelt en na mijn vriendelijk knikje haastig wegvlucht. Ameneha neemt direct de leiding. De gebruikelijke beleefdheidsformules dienen eerst uitgewisseld te worden voordat ik Yussef kan gaan bevragen. Ameneha is zijn tweede vrouw. De eerste – moeder van zijn tien kinderen, acht jongens en twee meisjes – overleed jong. En zoals gebruikelijk onder de Druzen, verschenen na een paar maanden

ongetrouwde vrouwen op zijn drempel. Weduwnaren kunnen niet voor zichzelf zorgen. Bijna alle kandidates offerden hun jeugd op aan het verzorgen van hun ouders. Pas als die overleden zijn – en zichzelf meestal de vruchtbare leeftijd zijn overschreden – krijgen ze de vrijheid, alsnog een man te huwen.

Ameneha vindt het belangrijk dat ik weet dat zij nu de moeder is van die tien kinderen, de oudste twintig jaar ouder dan zichzelf en inmiddels grootvader. Ze gaat er helemaal voor zitten om haar verhaal uit de doeken te doen. Yussef wacht geduldig. Ze komt uit Julis, de woonplaats van de inmiddels overleden 'paus' der Israëliische Druzen, wiens portret in alle huizen hangt, behalve hier in het huis van de vrijdenker Yussef.

Deze 'paus' en zijn imams bepaalden dat een Druzische vrouw zich niet mag opmaken. Oorbellen zijn verboden. Als je niet in de traditionele klederdracht gekleed gaat, mag je je modern kleden, maar geen korte broek dragen en schouders dienen met een mouwtje, hoe minimaal ook, bedekt te zijn. Ondanks deze beperkingen weet de jonge vrouw zich op geraffineerde wijze aan deze beperkingen te onttrekken. Het gezicht van Ameneha is duidelijk bewerkt met een gekleurde creme, de wenkbrauwen vlijmscherp geëpileerd. Ze heeft ook iets met haar ogen gedaan. Plotseling kijkt ze daarmee mij beledigd aan: "Waarom ben jij nog niet aan die schaal met koekjes begonnen, notabene zelf door mij gebakken", roept ze in gebrekkig Ivriet. Ik werk een zandig koekje naar binnen. Onderwijl laat Yussef geduldig de kralen van zijn meditatiekettinkje door zijn hand glijden. Hij vertoont tekenen van slaperigheid. Gaat het gesprek met hem nog plaatsvinden?

Abrupt sla ik de kruimels van mijn rok en steek van wal over het oude Peki'in. Hij wil vertellen over 1948, de oprichting van de staat Israël, toen na duizend jaar in één klap het leven van de Druzen werd veranderd. Ja, ze mochten in het dorp blijven wonen, omdat zij de staat en het nieuwe gezag erkenden en in het leger gingen dienen. Dat dat verstrekkende gevolgen tot diep in de gezinnen zou hebben, konden zij niet overzien. Het land waar ze van leefden werd van 17.000 dunam door de staat teruggebracht naar 3000. Het gebied tussen Peki'in en Beit Jann is tot Natuurgebied verklaard, Shmurat Har Meron, het grootste van het land. Naast het oeroude dorp, op de akkers, bouwden Joden een nieuw Peki'in en later ook een mitspe, uitzichtspunt: Harashim. De oeroude namen van bergen, beken en bronnen werden gewijzigd en (ook voor Druzen en christenen) heilige plaatsen kregen een Joodse betekenis of er werden nieuwe gecreëerd. "Kom kijken", zegt Yussef; de kalmte van zijn gezicht heeft plaatsgemaakt voor een zekere opgewondenheid. Hij hijst zich overeind. Ameneha loopt verongelikt de kamer uit. Hij neemt me mee via een stelsel van gangetjes naar de achterzijde van het huis. We kijken uit op een veldje vol afgedankt huisraad. Het gaat over in een helling, die ik herken als de oude begraafplaats uit de tijd van de Misjna. "Onzin – zegt Yussef – er is nog nooit wat gevonden! Het waren onze tuintjes." Hogerop zie ik de grot met graf-nissen, eens ontmoetingspunt voor verliefde paartjes,

maar na 1948 ineens de grot van rabbi Hoshaya, een heilige plaats onder beheer van het Misrad Hadatot, waardoor de oude bezoekers niet meer welkom waren. Ik vraag waarom dat is gebeurd. Hij heft de handen. Is hij niet boos? "Heb ik een keuze?" Duidelijker kan hij niet aangeven, dat het onverdragelijk is dat het land, dat zij honderden jaren bewerkten, waar generaties lang de kinderen werden geboren, afgestaan moest worden. Maar het lijkt alsof de jonge generatie dat aan de laars lapt. Grote stukken in de groene wanden van de vallei worden kaalgeschoren, eikenbomen omgehakt en verbrand, de grond open getrokken. Na verloop van tijd verschijnen de eerste bulldozers en betonmolens om de fundamente te leggen voor alweer een huis. Nee, geen lemen hut, maar een heus paleis. Ze zeggen het nog net niet hardop: "Is het niet genoeg dat wij het vuile werk in het leger opknappen voor jullie en zelfs ons bloed geven?" Illegaal of niet: het gaat gewoon door. Ik krijg de indruk dat Medinat Israël het opgegeven heeft, deze gang van zaken te stoppen.

Weer terug op de bank in de kamer, vervolgt Yussef: "Mijn vader verbouwde graan, dat werd gedorst hier op de dorsvloer waarop dit huis is gebouwd. Ik moest met mijn broertjes en zusjes op de 'Loch al dras' zitten, de dorsslede, die getrokken werd door een koe of door twee ezels. Onder de plank waren honderden stukjes lava aangebracht, van de uitgedoofde Hittim-vulkaan bij Tiberias, waarmee de korrels uit de halmen werden gedrukt, geholpen door het gewicht van de kinderen. Vervolgens werd de met een wan bewerkte massa door de vrouwen, staande op een hoge winderige plek, in de lucht omhoog gegooid en zo van stof en strootjes ontdaan. Het graan werd gemalen in de watermolen, aangedreven door het water van de dorpsbron."

"Toen het land ons werd afgenomen, ging mijn vader als bewaker werken in de Emek. De zorg voor de olijfboomgaarden en de akkers, waar wij van leefden, kwam op de schouders van de vrouwen terecht. Andere mannen gingen werken om steden als Tel Aviv te bouwen. Velen van hen waren nooit het dorp uit geweest. Ze leerden met beton te bouwen. De huizen van leem verdwenen. De kleding veranderde, ze luisterden naar moderne muziek op grammofoonplaatjes en maakten huwelijksreisjes naar Italië. De eerste tractoren verschenen in het dorp, daar waar eerst ezels en kamelen het werk verrichtten."

"Wij Druzen zijn herders, al duizend jaar lang. Het zit in onze genen. We zijn heel sterk met het land en de natuur verbonden. Door weer en wind: altijd buiten. Onze weidegronden zijn ons afgenomen, per geit werd belasting geheven. Onze bronnen, die ook onze landjes bevoelden, raakten op, door de pompen van de grote watermaatschappij Mekorot. Velen moesten hun kuddes afmaken. De huiden gebruikten ze als vloerbedekking. Ze gingen in het leger of bij de politie, vaak lang van huis. Ik ging mijn vader vergezellen als bewaker. Anderen die niet weg konden, ontvingen steun van de Bituach Leumi. Mijn vader zei dat ik moest gaan studeren en zo werd ik leraar Arabisch en geschiedenis. Alleen met studie konden we iets bereiken in de nieuwe maatschappij. Zoals vandaag onze kinderen en kleinkinderen bijna allemaal een academische graad hebben. We zijn nog steeds niet gelijk aan de Joden. We leven nu in overvloed, maar de sfeer zoals die er vroeger onderling was, is weg. We hielpen elkaar met alles, geld speelde geen rol, we hadden ook geen geld. We waren familie van elkaar en alle 'hamulot' waren met elkaar verbonden. Nu trouwen jongeren buiten het dorp. Andere gezichten, ander eten. We kennen ze niet meer. We hebben geen tijd meer voor elkaar."

Ameneha komt weer in de kamer. "En nu heb je nog niet je thee opgedronken", zegt ze boos tegen mij. "Zullen we een uitstapje gaan maken naar Julis, je geboortedorp?", vraag ik. Ze begint te stralen. "Ja, dat gaan we doen! Dan laten we mijn zoon Rasup, de bibliothecaris van het dorp, ons rijden. Ja?"

"Goed idee", zeg ik enthousiast en denk – in stilte – nu te begrijpen waarom Yussef Su'ed de boeken is ingegaan...

Ruth de Jong

Zout

De uitdrukkingen “Salt of the Earth” en ook “Melach Ha’aretz” zijn ons allen bekend. Ik wist echter niet – tot ik mijn huiswerk voor deze column deed – dat Jezus dat gezegd heeft in zijn Bergrede, als beschreven door Mattheus. Aldus noemde hij zijn trouwe volgelingen.

Het Nederlands heeft hier geen echt equivalent voor, maar spreekt van: “Hij is het zout in zijn pap niet waard”. Het zout is hier een waardevol element, maar de uitdrukking is dus bijna het tegendeel van de vorige citaten. Nooit geweten dat er zout in mijn pap zat. Daar ben ik dan waarschijnlijk later die flinke man van geworden die ik nu ben.

Meer zout is te vinden in het mooie verhaal uit onze Tanach, dat vertelt van de vrouw van Lot, die als straf voor het omkijken naar de stad Sodom in een zoutpilaar veranderde, en die door de duurzaamheid van het materiaal tot de dag van vandaag ter plaatse te bezichtigen is. De feministen onder ons zouden er eens aan moeten werken om de naam van deze dame op te duiken.

Een zoutloze grap is een flauwe grap. Hij zit er bij als een zoutzak: sloom, futloos.

Zout in wonden wrijven is onaangename pesterij of kwelling.

Zout was het gangbare betaalmiddel om de soldij uit te keren aan de Romeinse soldaten; daar komt ons woord ‘salaris’ van. Niet erg handig altijd zo’n zak zout bij je te moeten hebben voor kroegbezoek of shoppen. Geen mij maar een creditcard.

Dan is er de “salt lick” of liksteen met zout en andere mineralen, waar herten en veel andere dieren in het wild zich toe voelen aangetrokken. Soms met desastreuze gevolgen, omdat de jagers dat ook weten.

In de geneeskunde bestaat er nogal wat discussie over het gebruik van zout in ons dieet. Aan de ene kant hebben we het nodig in kleine dosering, dat betekent zo’n één tot drie gram per dag. Aan de andere, negatieve kant staat de bijdrage die te veel zoutgebruik levert aan het ontstaan van hoge bloeddruk. Zo werd het zoutloze of zoutarme dieet ingesteld als behandeling van die kwaal. Ons dieet is eigenlijk nooit zoutloos, want brood, kaas en conserven bevatten altijd toegevoegd zout tegen bederf, om het ‘leven op de plank’ te verlengen. Met die wetenschap gebruik ik al vele jaren het zoutvaatje niet meer aan tafel, en dat heeft me zeker niet geschaad. De Nederlandse Hartstichting raadt aan nooit meer dan zes gram per dag te gebruiken. Sommigen van ons komen zelfs aan negen gram toe – ongezond! Dat zijn de mensen die, nog voor ze het eten proeven, een flinke scheut zout toevoegen.

Nu ik het woord dieet zo vaak gebruik, kon ik niet nalaten even naar de diepere betekenis van dat woord te kijken. Interessant is dat het zowel betekent wat men per dag eet, maar ook wat men per dag niet eet. Zo wordt het woord dieet inderdaad vaak gevoeld als wat men niet mag eten! Een pijnlijk feit voor suikerzieken en andere dieethouders.

Dan heb je natuurlijk de Engelse uitdrukking voor een oude zeevaarder: “an Old Salt”. Dat gaat dan eerder over het zoute water waar hij op vaart dan zijn voeding.

Wie meer over het onderwerp wil weten kan terecht bij Mark Kurlansky, A History of Salt.

Eldad Kisch

Onze Taal in Mitzpe Ramon

Ik ben al meer dan veertig jaar weg uit Nederland maar spreek, lees en schrijf nog dagelijks Nederlands. Toen ik een aantal jaren geleden gevraagd werd mede-redacteur te worden van Aleh, ons lijfblad van de Nederlandse immigrantenorganisatie in Israël, werd ik ook lid van Onze Taal.

Het genootschap Onze Taal is, naar eigen zeggen, met ruim 21.000 leden de grootste taalvereniging in de wereld. "Met het blad, het taaloket, deze website, een podcast, de nieuwsbrief Taalpost én via de sociale media bereikt Onze Taal elke maand tienduizenden taalliefhebbers en honderdduizenden taaladviesvragers ter wereld," schrijft het genootschap op haar webstek.

Onze Taal maakt ook een mooi tijdschrift dat tien maal per jaar uitkomt. In elk nummer staat een lezerscolumn onder de titel "Hallo Lezer!" Ik stuurde een paar maanden geleden zelf een stukkie naar het blad dat tot mijn genoegen in het eerste herfstnummer geplaatst werd! Hieronder volgt een licht bewerkte versie van het artikelje.

Wanneer ik "Onze Taal" uit mijn postbus haal in Mitzpe Ramon, een stadje op de Negevhooften in het diepe zuiden van Israël, trek ik het cellofaan er al vanaf nog voor ik het postbusdeurtje weer sluit.

Een paar maanden geleden, na een lange afwezigheid, lagen er zowaar twee afleveringen te wachten, nummer 6 en 7, allebei in de nieuwe stijl en uitvoering! Ik dacht nog: ze hadden er zo'n geurtje van 'nieuwe auto' op moeten spuiten! Het gelijknamige blad is, samen met de weekendedities van de Hebreeuwstalige Haaretz en de International New York Times, de enige papieren publicatie die ik graag van kaft tot kaft lees. Tegenwoordig ben ik ook columnist voor de Nederlandse website jonet.nl.

Taal is mijn vak. Na mijn afstuderen aan de UVA en de universiteit van Tel Aviv midden jaren tachtig bleek al gauw, dat ik met mijn doctoraal in de Hebreeuwse taal- en letterkunde in Israël zelf als immigrant geen kans maakte aan de bak te komen. Inmiddels ben ik al tientallen jaren voorlichter in de internationale diamantsector en werk voornamelijk in het Engels.

Voor Nederlanders in den vreemde wordt de Nederlandse taal een uitdaging. Kemal Rijken, de redacteur van jonet.nl lacht soms goedgehumt om mijn archaisch taalgebruik: "Dat zeg je zo niet meer," hoor ik dan. Derhalve zijn de afleveringen van Onze Taal – en de regelmatige emails – een fantastisch hulpmiddel, een Fundgrube voor het bijhouden van mijn Nederlandse taalvaardigheid. Het Witte Boekje en andere boeken uitgegeven door Onze Taal staan binnen handbereik in de boekenkast. Wel wordt het tijd mijn verouderde Dikke Van Dale te vervangen door de pas uitgekomen nieuwe uitgave!

Meestal lees ik eerst de columns van Ludo Parmentier en van Sylvia Witteman. Ik heb tientallen jaren regelmatig in Antwerpen gewerkt en heb wat met hoe mooi – en puur – Vlamingen als Parmentier het Nederlands bezigen. Wittemans column bestrijkt het taalgebruik van de jeugd. Ik glimlach en gruwel tegelijkertijd!

Wie graag leest over de ontwikkelingen in onze 'mamaloshen', raad ik aan eens een kijkje te nemen op de webstek van [Onze Taal](#)! Veel leesplezier!

Ya'akov Almor

Het nieuws in deze rubriek is vooral gebaseerd op berichten gepubliceerd op jonet.nl en ook andere Nederlandse media. Deze aflevering bestrijkt de periode van ongeveer medio augustus tot begin november 2022.

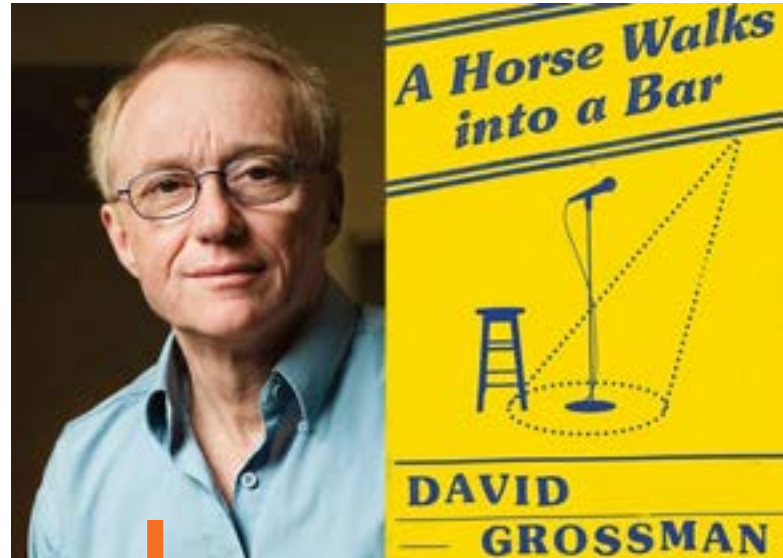
Rumoer rond komst Britse complotdenker

Er ontstond veel ophef rond een voorgenomen bezoek aan Nederland van de Engelse complotdenker, holocaustontkenner en antisemiet David Icke. Hij werd uitgenodigd om te spreken op de Dam door Forum voor Democratie en tal van andere organisaties. Icke meent dat de wereld wordt overheerst door reptielen in mensengedaante, de Rothschilds horen er ook bij. Hij is niet alleen een gevaar voor Joden, ook voor tal van wereldleiders. Nadat er tegendemonstraties dreigden, o.a. aangekondigd door het CIDI, besloten de autoriteiten om hem de toegang tot Nederland te ontzeggen. CIDI kondigde aan hiermee tevreden te zijn. De manifestatie waarop hij zou spreken werd vervolgens afgelast door de organisatoren.

Door het Europese Bureau voor Grondrechten werd een sterke toename van online-antisemitisme geconstateerd ten gevolge van de Russische inval in Oekraïne. Nepnieuws voedt Jodenhaat. Zo zei minister Lavrov dat Hitler Joods bloed had. President Zelensky van de Oekraïne heeft een Joodse achtergrond, wat het antisemitisme voedt.

Prijsuitreikingen en onderscheiding

De schrijver Arnon Grunberg kreeg de Johannes Vermeerprijs, de Nederlandse staatsprijs voor de kunsten. De befaamde Israëlische auteur David Grossman ontvangt de Erasmusprijs vanwege zijn bijdragen tot verbinding in een verdeelde wereld. De Gouden Pyramide (een architectuurprijs) is toegekend aan het Namenmonument in Amsterdam. En ook de Anne Frankstichting ontvangt een bijzonder prijs: de Prins Bernhard Cultuurfonds Prijs. De toekenning kan worden gezien als steun in de rug voor de Joodse gemeenschap, die niet alleen mag staan

David Grossman

in de strijd tegen antisemitisme. Van wat andere orde is de toekenning van de Yad Vashem-onderscheiding aan wijlen kardinaal De Jong voor zijn verzet tegen anti-Joodse maatregelen in de oorlog.

Sportnieuws

Fans van PSV mogen niet naar de wedstrijd tegen Ajax vanwege de grote kans op antisemitische spreekkoren. Ook dat kan worden gezien als een gebaar naar de Joodse gemeenschap, die al zeer lang aandacht vraagt voor anti-Joodse spreekkoren e.d. in het voetbal. Maccabi Tel Aviv krijgt er een Nederlandse voetballer bij, te weten Derrick Luckassen van PSV. De coach van het succesvolle Nederlandse volleybalteam Avital Singer, van Israëlische komaf, stopt ermee. Voor de vierde keer wordt de Eroev-wielerronde gereden langs de Amsterdamse eroev, die nog wekelijks wordt gecontroleerd. Ook de vroegere Israëlische profwielrenner Ran Margaliot zal zich bij de deelnemers voegen.

Interne nieuwtjes

De vernieuwde kasjroetlijst van het NIK, de orthodoxe koepelorganisatie, bevat steeds meer gluten- en lactosevrije producten. De orthodoxe Joodse Gemeente Amsterdam, NIHS, wil naar een nieuw Joods Cultureel Centrum. Het huidige gebouw in de Van der Boechorststraat, vlakbij de Vrije Universiteit, voldoet niet meer; er komt een mogelijkheid om iets verderop in de Van Boshuizenstraat nieuwbouw neer te zetten. Die plek is in het midden van de Joodse infrastructuur van het Amsterdamse Buitenveldert. Uiteraard komt daarin ook weer een sjoel. In de Portugese synagoge, de Esnoga, zijn tijdens werkzaamheden volkomen onverwacht enkele 18de eeuwse linnen behangsels ontdekt. Ze lagen in de hechal, de Portugese aanduiding van de aron hakodesj, de kast voor de Torarollen. In Zwolle was het een week lang groot feest, want de medienegemeente bestaat driehonderd jaar. De actieve Joodse gemeenschap daar werd in vroeger tijden beschermd door het stadsbestuur tegen het antisemitisme onder de bevolking, die om beperking van de Joodse rechten vroeg. Door de Sjoa keerden vijfhonderd Joodse Zwollenaren niet terug. De huidige kehilla is klein, maar actief.

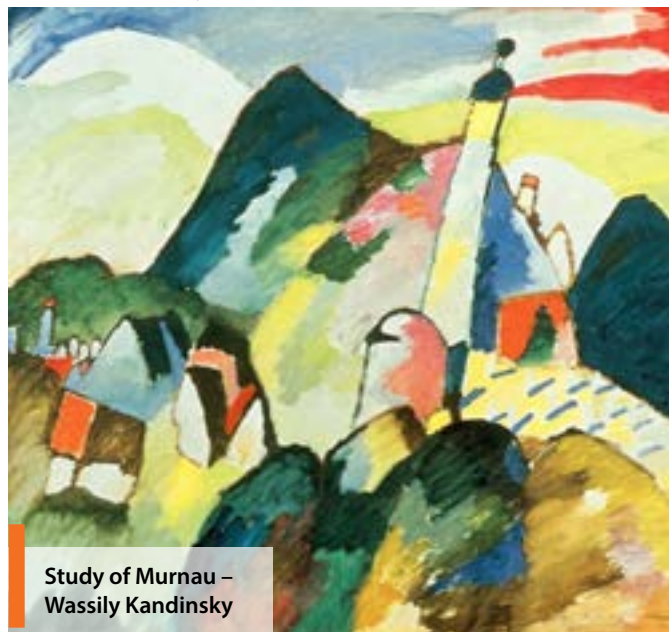
Door Gerrit Rietveld
ontworpen huidige JCC in
de Van der Boechorststraat

Kunstroof en andere roof

De Groningse burgemeester heeft excuses aangeboden aan nakomelingen van de familie Van Blankenstein wiens huis door de Duitse bezetter werd onteigend. Na de oorlog kreeg de gemeente het huis voor weinig geld in bezit als ambtswoning voor de burgemeester, waartegen de rechtmatige eigenaren niet konden protesteren. Ook zal de stad Groningen een schadevergoeding betalen. Daarmee wordt voor het eerst een bedrag uitgekeerd

aan een particulier vanwege geroofd onroerend goed. In Groningen zijn tijdens de oorlog 753 woningen van Joden leeggeroofd.

Het Eindhovense Van Abbe-museum zal een schilderij van Kandinsky teruggeven aan de erfgenamen

Study of Murnau –
Wassily Kandinsky

Stern-Lippman. Aanvankelijk werd dat geweigerd omdat het bewijs onvoldoende werd geacht. Op basis van nieuw bewijsmateriaal kwam men daarop terug. De Restitutiecommissie kreeg veel kritiek voor haar rigide taakopvatting, waardoor claims van veel erfgenamen niet werden erkend. Na interventie van een onderzoekscommissie naar de werkwijze van de Restitutiecommissie is de aanpak veranderd. De teruggave van deze Kandinsky is daar een voorbeeld van. Het Rotterdamse museum Boijmans van Beuningen zal zes geroofde Italiaanse aardewerk schalen teruggeven aan de erfgenamen. Vijf blijven in het bezit van het museum omdat er geen sluitend bewijs kon worden geleverd, waarna het tot een compromis kwam.

Overleden

In september overleed te Amsterdam de architect Edo Spier. Hij werd 96. Hij overleefde de oorlog door op bijna vijftig plekken onder te duiken. Spier was lange tijd actief voor D'66 en stond op zeer goede voet met Van Mierlo, de oprichter van die partij. Edo Spier heeft diverse sjoels ontworpen en verbouwd.

Eind oktober overleed in Israël Hannah Goslar (93). Zij was één van de beste vriendinnen van Anne Frank. Net

Van Mierlo en Edo Spier (r)

als Anne een Duits-Joods vluchtelingenkind. Beide meisjes zijn gedeporteerd naar Bergen-Belsen, maar Hannah was de enige van de twee die in leven bleef. Otto Frank, de vader van Anne, ontfermde zich na de oorlog over Hannah. De Anne Frankstichting in Amsterdam kon altijd een beroep op haar doen.

Aanpak van antisemitisme

Door de nationaal coördinator antisemitismebestrijding Eddo Verdoner is voorgesteld om antisemitisme op te nemen in het Wetboek van Strafrecht. Momenteel valt het onder 'groepsbelediging'. Het voorstel is onderdeel van het veel meer omvattende werkplan van Verdoner. Signalering van antisemitisme, preventie en onderwijs plus meer bekendheid over Joden en Jodendom staan daarin centraal.

Vermeldenswaard is ook dat het Centraal Joods Overleg door premier Rutte en enkele andere bewindslieden is ontvangen voor het doorspreken van diverse belangrijke onderwerpen.

De pro-Palestijnse figuur Norren die bijna altijd op de Dam is te vinden met zijn anti-Israëlische spandoeken en Palestijnse vlag, is in hoger beroep toch door het gerechtshof veroordeeld, nadat hij eerder was vrijgesproken door de rechtbank. De kakkerlak die hij een op een Israëlische vlag had aangebracht, wordt niet beschouwd als vrijheid van meningsuiting maar als discriminatie. Eerder oordeelde de rechtbank dat de kakkerlak tegen Israël en niet tegen Joden was gericht. Het hof stelde daarentegen dat tijdens de Sjoa Joden werden vermoord 'als waren ze ongedierte'.

Documentaire op tv over Ankie Rechess

Begin september werd op de Nederlandse televisie de tweedelige documentaire over Ankie Spitzer uitgezonden onder de titel "Ankie, de Olympische weduwe". Centraal staat het bloedbad tijdens de Olympische Spelen van 1972 toen Palestijnse terroristen elf leden van de Israëlische ploeg vermoordden. Zowel sporters, onder wie Ankie's man, als officials. Ankie's lange strijd om erkenning van het drama en het leed, veroorzaakt door de weigerachtige houding van vroegere Olympische Comités, worden in de documentaire getoond. Pas na vijftig jaar (!) kwam het Olympisch Comité met een andere voorzitter – van Duitse komaf – over de brug.

Diversen

Tot slot nog enkele opvallende gebeurtenissen die draaien om Joodse monumenten. In Middelburg is het Ety Hillesum-huis geopend. Haar geboortehuis is nu een museum en ontmoetingsplaats geworden. Het kon dankzij een crowdfunding-actie tot stand komen. Op diverse plaatsen zijn weer Stolpersteine gelegd, zoals in Maastricht, Voorburg. In Edam zijn ze echter afgedekt door buurtbewoners. In de Amsterdamse Transvaalbuurt werd een eerste plaquette, ter herinnering aan een van de 45 verdwenen Joodse scholen, aangebracht op het gebouw van een huidige basisschool. In de oorlog was daar een Joodse MULO gevestigd, totdat de scholieren en docenten op transport werden gesteld naar het Oosten.

Brief van Elie Asscher uit 1940, vertaald door Joav Asscher zijn neef, die hem nooit heeft gekend. Zie het artikel over de Hachsbara in Franeker op blz. 28-31 in deze Aleh.

Mijnsheerenland, zondag 11 maart 1940, de vooravond van Adar-b
Shalom beste Isaak, vergeef me voor de fouten die ik in onze eigen taal maak,
maar het is beter om fouten in het Hebreeuws te maken dan het zonder fouten
in het Nederlands of Duits te schrijven. Niet waar?

Weet je dat ik vrijstelling van het leger heb gekregen? Dat betekent dat ik nu op
de eerste plaats sta op de lijst van 'Dath Wa'arets' [naam van de orthodox-
Joodse hachsbara-vereniging] en als er de volgende keer speciale certificaten
zijn voor de "Nederlandse arbeider", dan krijg ik een certificaat.

En nu mijn vraag: wat is de hoeveelheid nieuwe immigranten, die de 'Mizrachi
kibbutzim' (orthodoxe kibbutzim) kunnen opnemen? Ik zou graag in de kibboets
willen werken en wonen, en ik zou het meer dan op prijs stellen als je mij op
deze vraag zou kunnen antwoorden. Is er een mogelijkheid voor mij om naar
kibboets Emoem te komen?

Misschien weet je dat ik Franeker verliet na Soekot (Loofhuttenfeest). Ik ben 2,5
jaar in Franeker geweest en heb daar veel geleerd. Daarna werkte ik 3 maanden
in een grote 'bries' [onbekend woord] in de buurt van Amsterdam; daar kon
ik elke dag op een paard rijden en ik kon springen... [onleesbaar]. En nu
ben ik een goede ruiter geworden! Daarna heb ik een aantal maanden in een
zuivelfabriek van de OVV in Amsterdam gewerkt, het was erg interessant. Daar
werkte ik 4 weken in een laboratorium en ik onderzoekte het vetpercentage in de
melk, het soortelijk gewicht, ik werkte met 'haskkapdak' [onbekend woord] enz.
Nadat ik in het laboratorium had gewerkt, leerde ik hoe flessen gebruikt konden
worden voor melkproducten (als melker!!!), chocolademelk, vanilleroom,
slagroom, karnemelk etc.

Twee weken geleden kreeg ik een aanbod om de leider te worden van een groep van een Jeugd Aliya-beweging in Mijnsheerenland (ongeveer 20 km. ten zuiden van Rotterdam). Hier zijn 29 jongeren (19 jongens en 10 meisjes). Hun gemiddelde leeftijd is 15 jaar. Deze week gaan 13 van de jongelui op Aliya (maar niet de orthodoxe. Dit is heel jammer!!!). Andere jongeren zullen in plaats van hen komen. Het kamp is officieel een kamp voor vluchtelingen uit Duitsland en Oostenrijk, en dit is de reden dat ze steun krijgen van de overheid; maar ze zullen allemaal naar "Eretz Yisraël" gaan. ["Het land Israël"].

Het huis waar we wonen is een heel groot en prachtig huis. Een Nederlandse man schonk het huis om Joodse vluchtelingen, jongeren, te helpen daar te wonen en onderwijs te krijgen.

Bij de ingang van het huis is een lange oprit met grote bomen. Achter het huis is een heel grote tuin met prachtige weilanden. Er is daar een rivier die alleen voor ons is om in te zwemmen en te roeien.

Maar ik hoop hier niet meer te zijn als het mooie seizoen komt! We hebben 20 Dunams (1 dunam = 100m x 100m) land waar we aardappelen, kool, erwten, tuinbonen en groenten kunnen verbouwen. Ik ben er eigenlijk de beheerder van en ik heb er een ervaren assistent bij gekregen, want ik heb nog nooit groenten leren zaaien. We gaan ook een koe halen, en ik ga heel veel jongens en meisjes leren te melken. Als ik op de koe let!

In de avond, na een dag werken, krijg ik van de baas alle rekeningen om de boekhouding te doen. Ik geef ook les in veeteelt en het voeren van de koeien. En op "Sjabbat" (zaterdag) praat ik over één onderwerp (waaronder les over de geschiedenis van het zionisme).

Mijn familie is in goede gezondheid; groeten van mijn ouders, Fre en Ro (de zusters); Mijn broer Yissaschar (Berrie) werkt en leert bij de Hachshara (Palestina opleiding) in Gouda.

Als je interessante artikelen of bulletins hebt, ontvang ik ze graag. "Hatzofee" [Israëlische krant van de religieuze beweging in Israël], krijg ik elke week van Miriam Kunreuther. De hartelijke groeten aan je vrouw en jou.

Tot ziens in Eretz Israël.

Met de zegen van "Tora ve Avoda" ("Bijbel en werk" - dit was de slogan van de orthodoxe zionistische beweging)

Je Eliezer

PS - groeten aan al mijn kennissen (Yakov Oppenheimer etc.)

IOH KANTOOR

Commercieel centrum
Ramat Ilan
Oranim 1, 5405201 Givat Shmuel
tel: 03-5625611
fax: 03-5625575
IOHolland.office@gmail.co
www.ioh.co.il
www.facebook.com/
IrgoenOleiHolland

LEDEN VAN HET HOOFDBESTUUR

Marion Levkovits-Bamberger
Voorzitter (Dagelijks Bestuur)
MarionVoorzitter@gmail.com

Yvonne Ben-Hador
Afd. Netanya/Sharon
yb0712@gmail.com

Marc Boas
marcboas@partner.net.il

Shraga Evers
sb.evers@hotmail.com

James Loewenstein
Afd. Jeruzalem
jloew@bezeqint.net

Janny Rami
Afd. Haifa/Noorden
janny.rami@gmail.com

Malka Shamir-de Leeuw
Afd. Be'er Sheva/Zuiden
elsje@netvision.net.il

Avraham (Albert) de Vries
Afd. Tel Aviv
devriesa@zahav.net.il

AFDELINGEN JERUZALEM

iohjerusalem@gmail.com
Voorzitter: **James Loewenstein**
Penningmeester: **Simone Wenger**
Tel: 052-6074330
Secretaris: **Dini Goldschmidt**
Tel: 050-6748552
Facebook: Irgoen Olei Holland
Jeruzalem

HAIFA en het NOORDEN

iohhaifa@gmail.com
Voorzitter: **Helen Raz**
Tel: 054-7680877
Penningmeester/secretaris
Janny Rami
Tel: 052-4732974

NETANYA-SHARON

Voorzitter: **Yvonne Ben-Hador**
tel: 09-7748007 yb0712@gmail.com
Penningmeester: **Henry Velleman**
tel: 09-7444082
henryve31@gmail.com
Secretariaat: **Rudie Kleerkoper**
tel: 09-8857987
iohnetanya.sharon@gmail.com

TEL AVIV

Voorzitter:
Avraham (Albert) de Vries
Tel: 054-4559853
devriesa@zahav.net.il

BE'ER SHEVA

voorzitter: **David de Leeuw**
tel: 054-4260792

OUDERHUIZEN

BETH JULIANA
David Raziël 22 | 4681222 Herzliya
tel: 09-9704646 fax: 09-9576529
office@beth-juliana.co.il
www.beth-juliana.co.il

BETH JOLES

Kikar Harakafot 1 | 3474901 Haifa
tel: 077-7374100 fax: 04-8372891
joles@joles.co.il | www.joles.co.il

SOCIALE ZORG NINI CZOPP

Landelijke sociale zorg voor
Nederlandse Shoa overlevenden
en hun partners
tel: 09-9794146 | fax: 077-470209
Galit@nini.org.il
www.nini.org.il
Postadres: PO Box 8112; 4918002
Petach Tikva

FONDSSEN LENINGFONDS & KEREN MEJOCHEDET

tel: 03-5625611
ioh@netvision.net.il

JAD DAVIDS

POB 5207 | 4615102 Herzliya
tel: 054-7600043
davidsfonds60@gmail.com
www.jad-davids.com

NEDERLANDSE OVERHEID AMBASSADE

Beit Oz, 13e verdieping
Abba Hillel 14, Ramat Gan
POB 1967, 5211802 Ramat Gan
tel: 03-7540777 | fax: 03-7540751
tel@minbuza.nl

CONSULATEN

Haifa
Ma'abarot St. 6, 3446125 Haifa
tel: 04-8111707
coholaw@netvision.net.il

Eilat
POB 1099 8811001 Eilat
tel: 08-6335466, 08-6315666

VenO - WUV

Bezoekadressen op afspraak:
Nederlandse Ambassade – afd.
VenO Abba Hillel 14 (13e etage)
Ramat Gan
Tel: 03-7540741

Andere spreekuren:

Beth Joles Haifa - 077-7374100
Beth Juliana Herzliya - 09-9704646
Jeruzalem - 03-7540741
tel-veno@minbuza.nl

WUV- CLIËNTENRAAD

David Eisenmann, 08-9761618
Marthi Hershler, 02-6729370
Elly Maoz-Drukker, 09-8998367
Chanoch Mogendorff
052-3990636
Malka Shamir, 052-2700665

OVERIGE ORGANISATIES

AKEVOTH

De genealogische website is nog
te bereiken via:
www.dutchjewry.org

FOUNDATION RESEARCH ON DUTCH JEWRY

tel: 02-5880242 / fax: 02-5880241
dutchjew@mail.huji.ac.il

ELAH - Psycho-sociale begeleiding

Yigal Allon 157/941
6744365 Tel Aviv
tel: 03-6910921 fax: 03-6951574
elah@elah.org.il www.elah.org.il

SNBN - Stichting Nederlanders Buiten Nederland

Vertegenwoordigers Israel:
chayabrasz@gmail.com
daviddeleeuw@gmail.com
harrypolak@gmail.com
www.
nederlandersbuitennederland.nl

Stichting GOED - Grenzeeloos Onder Een Dak

Voor Nederlanders in het
buitenland
www.stichtinggoed.nl/goed

FACEBOOK-groepen

Dutch Forum Israel
Dutch Jerusalem
דוכרן עולי הולנד IOH
Irgoen Olei Holland Jeruzalem
Nederlandse vrouwen in Israel
Embassy of the Kingdom of the
Netherlands in Israel

HOI-emailgroep

geef je op bij:
daviddeleeuw@gmail.com